

Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Києво-Могилянська школа врядування імені Андрія Мелешевича

РЕАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ
IMPLEMENTATION OF PUBLIC POLICY
ON THE DEVELOPMENT OF MEDICAL TOURISM IN UKRAINE

Кваліфікаційна робота

Виконала здобувачка програми
освітньої програми “Суспільне і приватне
врядування”

_____ Д. Д. Шульга

Науковий керівник:
доктор наук з державного управління,
професор, професор Києво-Могилянської
врядування» школи врядування імені Андрія
Мелешевича

_____ Н.А. Малиш

Рекомендована оцінка:

_____

Київ

2025

АНОТАЦІЯ

Шульга Д.Д. Реалізація публічної політики розвитку медичного туризму в Україні.

Кваліфікаційна робота студентки четвертого року навчання. Освітня програма «Суспільне і приватне врядування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», НаУКМА, Київ, 2025.

Науковий керівник – Малиш Н.А., доктор наук з державного управління, професор, професор Києво-Могилянської школи врядування імені Андрія Мелешевича.

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні та практичні аспекти реалізації публічної політики розвитку медичного туризму в Україні. Дослідження включає аналіз чинних нормативно-правових актів, оцінку сучасного стану медичного туризму, виявлення основних проблем та бар'єрів розвитку галузі. Вивчено міжнародний досвід країн світу, використано порівняльний аналіз щодо підходів європейських країн і запропоновано шляхи вдосконалення української політики у цій сфері. У роботі визначено основні напрями підвищення ефективності публічної політики розвитку медичного туризму шляхом залучення інвестицій, удосконалення нормативної бази та підвищення якості надання медичних послуг.

Ключові слова: медичний туризм, публічної політика, публічне управління, сталий розвиток, інвестиції, нормативно-правове забезпечення, міжнародний досвід.

Публікації:

1. Шульга Д.Д. Розвиток туристичної діяльності в Україні у повоєнний період, *Суспільна політика, врядування й комунікації в Україні : зб. наук.праць студентів, аспірантів і молодих учених* / наук. ред. Н. А. Малиш, Г. Л. Рябцев. Київ : НаУКМА, 2023. 74-78 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/26336>

2. Шульга Д. Д. Інноваційні методи управління ризиками для сталого відновлення туризму після війни. *Стійкість екосистеми суспільного врядування: політика та комунікації : збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих учених* / наук. ред. Г. Л. Рябцев, Н. А. Малиш ; Національний університет «Києво-Могилянська академія». – Київ : НаУКМА, 2024. – С. 84-87. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/33457>

ДЕКЛАРАЦІЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Я Шульга Дар'я Дмитрівна, студентка четвертого року навчання за освітньою програмою «Суспільне і приватне врядування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», адреса електронної пошти: daria.shulha@ukma.edu.ua, засвідчую, що:

– написана мною дипломна робота «Реалізація публічної політики розвитку медичного туризму в Україні» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами 3.1.1-3.1.6 Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07 березня 2018 року, зі змістом якого я ознайомена;

– надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки.

Я даю згоду:

– на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності в будь-який спосіб, у тому числі порівняння її змісту та формування звіту подібності за допомогою електронних систем StrikePlagiarism та/чи Unicheck.

– на архівування моєї роботи в репозитарії й базах даних НаУКМА для порівняння цієї та майбутніх робіт.

14.05.2025

Д.Д.Шульга

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВРУ	Верховна Рада України
КМУ	Кабінет Міністрів України
ЗМІ	Засоби масової інформації
ВПО	Внутрішньо переміщені особи
ГО	Громадська організація
ЄС	Європейський Союз
НЗСУ	Національна служба здоров'я України
UNWTO	United Nations World Tourism Organization
JCI	Joint Commission International
ГІС	Географічні інформаційні системи
СКК	Санаторно-курортний комплекс

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ	8
1.1. Дослідження публічної політики розвитку медичного туризму в працях українських та зарубіжних науковців	8
1.2. Правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні	12
1.3. Зарубіжний досвід реалізації публічної політики у сфері медичного туризму	15
Висновки до розділу 1	18
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	19
2.1. Моніторинг політики у сфері медичного туризму: показники, тенденції, методи та інструменти реалізації	19
2.2. Порівняльний аналіз регулювання сфери медичного туризму в Україні та в інших країнах	23
2.3. Функціонування сфери медичного туризму в Україні в умовах воєнного стану	27
РОЗДІЛ 3. ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	32
3.1. Метод SMART для визначення цілей розвитку медичного туризму як потенціалу підвищення конкурентоспроможності країни в умовах повоєнного відновлення	32
3.2. Напрямки реалізації публічної політики розвитку медичного туризму в Україні в умовах євроінтеграційних процесів.....	35
Висновки до розділу 3	41
ВИСНОВКИ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	48

ВСТУП

Актуальність дослідження

Наразі зростає тенденція щодо комплексного піклування про свій фізичний стан, збільшується тривалість життя та загалом змінюються пріоритети до здорового відпочинку. Переважно, охорона здоров'я є сферою послуг, тому загальне лікування та підтримка здоров'я людини стало продуктом міжнародного ринку. Дедалі більше країн прагнуть зміцнити свої позиції у цій галузі, розвиваючи інфраструктуру, залучаючи інвестиції та впроваджуючи інноваційні підходи до надання медичних та реабілітаційних послуг. Зважаючи на ці тенденції, дослідження актуальне як з наукової, так і з практичної точки зору. Воно дозволяє виявити ключові чинники розвитку ринку медичних та оздоровчих послуг, оцінити їхній вплив на економіку та суспільство, а також розробити рекомендації для підвищення ефективності національних стратегій у цій сфері.

Мета і завдання дослідження.

Мета роботи полягає в теоретичному дослідженні методів та інструментів реалізації публічної політики розвитку медичного туризму в Україні.

Визначення головної мети дослідження зумовило необхідність розв'язання таких завдань:

- дослідити правове забезпечення розвитку туризму в Україні та оцінити рівень його інтеграції в міжнародний ринок медичних послуг;
- вивчити зарубіжний досвід реалізації публічної політики у сфері медичного туризму для застосування найкращих практик в Україні;
- проаналізувати методи та інструменти реалізації публічної політики у сфері медичного туризму, зокрема, провести порівняльний аналіз регулювання сфери медичного туризму в Україні та в інших країнах;
- виявити особливості функціонування сфери медичного туризму в Україні в умовах воєнного стану та їх вплив на внутрішній і зовнішній ринок медичних послуг;
- обґрунтувати цілі розвитку медичного туризму в Україні як потенціалу підвищення конкурентоспроможності країни в умовах повоєнного відновлення, застосувавши метод SMART-аналізу та визначити напрямки реалізації публічної політики розвитку медичного туризму в Україні.

Об'єкт дослідження – сфера медичного туризму.

Предмет дослідження – реалізація публічної політики розвитку медичного туризму в Україні.

Методи дослідження. У даній роботі застосовувалися загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Використовувалися такі підходи як: діалектичний підхід для з'ясування сутності, змісту та механізмів розвитку медичного туризму; системний метод використовувався для визначення ролі та функцій держави у сфері медичного туризму ; метод порівняльного аналізу був застосований для дослідження зарубіжного досвіду регулювання медичного туризму та його адаптації до українських реалій; логічний метод дозволив сформулювати рекомендації, які стосуються конкретних завдань та заходів відносно розвитку державної політики у сфері медичного туризму. В процесі роботи над кваліфікаційною роботою було використано метод аналізу, зокрема, при дослідженні питання взаємодії між медичними установами, туристичними агентствами та державними органами. У процесі роботи над усіма розділами курсової роботи використовувалися такі логічні прийоми, як аналіз та синтез.

Структура роботи обумовлена її метою та завданнями. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та шести додатків. Робота містить 2 таблиці та 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Дослідження публічної політики розвитку медичного туризму в працях українських та зарубіжних науковців

«Туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця свого проживання з метою проведення бізнес заходів, зміцнення організму, отримання нових знань, чи з інших міркувань, при цьому особа не займається оплачуваною діяльністю на місці, куди вона відправляється (окрім – ділового види туризму)».¹

Хотілось би продовжити з загального терміну «медичний туризм». На мою думку, в більшості джерелах поняття не розкривається повністю, а лише вміщує в собі посилання на статтю 4 вже застарілого Закону України «Про туризм» а саме, що це лікувально–оздоровчий вид туризму.² За кордоном у контексті лікувально-оздоровчого туризму найчастіше використовуються такі терміни, як «health tourism» (туризм здоров'я, подорож за здоров'ям), «medical tourism» (медичний туризм) і «wellness tourism» (велнес-туризм або оздоровчий туризм).³ Проте досі тривають дискусії щодо того, чи є ці види туризму єдиним поняттям або ж вони становлять окремі галузі туристичної діяльності. Спочатку медичний туризм сприймався переважно як подорож із метою отримання медичних втручань, і багато визначень акцентують саме на цьому аспекті (табл. 1.1).

Табл. 1.1. Підходи дослідників до чинників, що впливають на розвиток лікувально-оздоровчого туризму

Автор	Підхід
І. Аріс	Визначає «Health tourism» як подорожі, пов'язані з термальними курортами та відвідуванням мінеральних джерел, які використовуються з лікувальною метою ⁴
Дж. Гудріч	Розглядає медичний туризм як спосіб залучення туристів певними локаціями (наприклад, курортами чи готелями), які

¹ Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 року №324/95-ВР URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.01.24).

² Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 року №324/95-ВР URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.01.24).

³ Ведмідь Н. Методологічні основи типізації суб'єктів санаторно-курортної діяльності. Вісник КНТЕУ. 2012. № 6. С. 72-83.

⁴ Iordache, C. and Ciochina, I. Medical Tourism Industry Challenges in the Context of Globalization. Management Strategies Journal, 2014. № 7. P. 62-70.

	пропонують додаткові медичні послуги. Серед таких послуг можуть бути медичні огляди, спеціальні дієти, акупунктура, лікування захворювань, наприклад, артриту, а також використання фітотерапії. ⁵
Букман М. та К. Букман	Вважають «медичний туризм» найбільш влучним терміном для всіх подорожей, спрямованих на збереження здоров'я. На їхню думку, цей термін відображає зростаючий вплив медицини навіть у сфері спа- та велнес-послуг. ⁶
М. Муді	Вказує на зростаючу тенденцію медичного туризму, коли люди подорожують в інші країни для отримання косметичних або стоматологічних процедур. Основними причинами таких подорожей є вища якість медичних послуг, їх доступність, конфіденційність, нижча вартість або можливість проходження лікування під час відпустки. ⁷

Серед безлічі різноманітних факторів, що визначають розвиток лікувально-оздоровчого туризму, можна виокремити такі основні групи: природні та ресурсні умови, економічні аспекти, рівень інфраструктури, соціокультурні особливості, динаміка туристичного попиту, історичний контекст, адміністративне управління, інформаційна доступність, професійна підготовка кадрів, а також впровадження інновацій і ділова активність у сфері туризму. Але при розумінні розвитку сучасного оздоровчого туризму, цього всеодно замало. Важко не погодитись з А. Подзіровим та В. Теремецьким⁸, які зазначають, що «розвиток медичного туризму нерозривно пов'язаний із якісним правовим регулюванням». У науковій літературі найчастіше зустрічається класифікація туристичних потоків за їхньою спрямованістю (рис. 1.1).

⁵ Garrow, J. Spa industry benchmarking. Understanding the Global Spa Industry : Spa Management. 2008, Oxford, UK : Elsevier. P. 53-65.

⁶ Comprehensive Development Plan : Jermuk as a Destination Spa & Winter Tourism Center. USAID, December, 2008. P. 18. URI : <http://www.caps.am/UserFiles/File/Jermuk%20LDF%20Vol1%20Core%20Strategy%20-%20Final.pdf>

⁷ Moody M. Medical tourism : employers can save significant healthcare 108 dollars by having employees seek overseas options. Rough Notes, 2007. № 150 (11). Pp. 114-116.

⁸ Подзіров А., Теремецький В. Правове регулювання медичного туризму в Україні. Актуальні питання вдосконалення судово- експертної та правоохоронної діяльності: збірник матеріалів засідання No 1 постійно діючої Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропив- ницький, 24 вер. 2021 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2021. С. 485-488. URL: https://ndekc-kirovograd.org.ua/wpcontent/uploads/2021/11/_24.09.21.pdf page=485

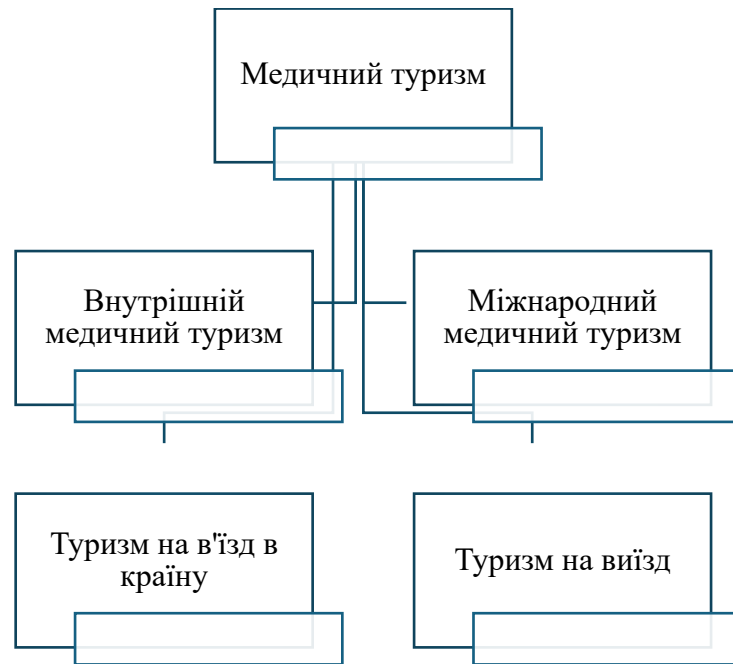

Рис. 1.1. Класифікація медичного туризму за направленістю туристичних потоків⁹

Одним з важливих аспектів, що визначають успішний розвиток цієї галузі, є правильне регулювання на рівні державної та публічної політики. Публічна політика охоплює широкий спектр стратегічних рішень та ініціатив, які включають як державні, так і місцеві чи приватні інтереси. Вона визначає, як органи влади, громадські організації та бізнес можуть взаємодіяти для досягнення спільних цілей, включаючи розвиток туризму. Натомість державна політика фокусується на конкретних ініціативах і заходах, що здійснюються державними органами для досягнення економічних, соціальних чи культурних цілей. Саме в межах державної політики приймаються основні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність медичного туризму, його інфраструктуру та правові аспекти.

Згідно з румунськими дослідженнями, нинішній етап медичного туризму характеризується попитом на професійну медичну допомогу для незастрахованих або частково застрахованих пацієнтів з розвинутих країн, які шукають високоякісне лікування. Це явище також називають медичним аутсорсингом.¹⁰

Турецькі дослідники визначають п'ять типів туристів залежно від того, чи отримують вони медичні послуги під час подорожі. Звичайний турист їде за кордон виключно для відпочинку і не звертається за медичною допомогою. Лікувальний турист випадково потребує

⁹ Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм: теорія та практика: навч. посіб. / М. П. Мальська, О.Ю. Бордун – К.: «Центр учбової літератури», 2018. – 128 с.

¹⁰ Carmen, Iordache, Iuliana, Ciochină. Medical tourism industry challenges in the context of globalization. *Management Strategies Journal*, 2014, vol. 24, issue 2, 62–70

лікування під час своєї відпустки. Медичний турист заздалегідь планує не лише подорож, а й отримання медичних послуг. Відпочиваючий пацієнт поєднує оздоровлення за кордоном із туристичними заходами. Звичайний пацієнт приїжджає в іншу країну виключно для медичного обслуговування.¹¹

З цієї класифікації можна зробити висновок, що більшість туристів або потребують, або бажають отримати медичні послуги під час подорожі. Автори класифікації навіть стверджують, що туризм у сфері охорони здоров'я є найдавнішим видом оздоровчого туризму, адже подорожі завжди були пов'язані з покращенням здоров'я та добробуту.¹² Важливою особливістю медичного туризму, яка, за думкою американських дослідників, дозволяє виокремити його як окремий напрям економічної діяльності, є те, що він відбувається в рамках торгівлі послугами і поєднує щонайменше два сектори – медицину та туризм.¹³

Міжнародний медичний туризм – це подорож людини з однієї країни в іншу з метою отримання медичної, стоматологічної або хірургічної допомоги, яка є рівною або перевершує за якістю надану в рідній країні. Такі поїздки здійснюються через кращу доступність і вищий рівень сервісу в обраній країні.¹⁴

Внутрішній медичний туризм – це коли жителі певної країни подорожують до іншого міста, регіону або штату в межах тієї ж країни, щоб отримати медичну, стоматологічну чи хірургічну допомогу, яка є рівною або кращою, ніж у їхньому рідному місті.¹⁵

Також, як зазначає Л. Гуцал та О. Долинська¹⁶ Окрім загальноприйнятих туристичних послуг, сфера медичного туризму охоплює широкий спектр спеціалізованих послуг, зокрема:

1. Медичні послуги, які включають комплексне обстеження, лікування різних захворювань, зокрема трансплантацію органів, а також подальшу реабілітацію пацієнтів.
2. Лікувально-оздоровчі послуги, що передбачають проведення реабілітаційних заходів із застосуванням медичних методів, зокрема у санаторно-курортних закладах, спрямованих на відновлення здоров'я пацієнтів.
3. Послуги, не пов'язані з лікуванням захворювань, зокрема косметичні процедури, які потребують медичного втручання, але спрямовані на покращення зовнішнього вигляду та естетичні зміни.

¹¹ Dr. Gültüvin Gür Omay E. Prof. Dr. Cengiz. E. Health Tourism in Turkey: Opportunities and Threats. Mediterranean Journal of Social Sciences MCSER Publishing, Rome-Italy. Vol 4 No 10 October 2013. P. 424 – 431

¹² Там само.

¹³ Bookman M. Z. and Bookman. K. R. Medical Tourism in Developing Countries. Printed in the United States of America. First edition: August 2007. 258 p.

¹⁴ Котлярова С.О., Щур А.О., Нестерова А.О., Біляков О.В. Міжнародний медичний туризм: сучасний стан, тенденції розвитку та перспективи для України // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2017. - №1.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Гуцал Л.А., Долинська О.О. Вплив війни на розвиток медичного туризму в Україні // журнал – «наукові перспективи» 2023 р. – URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-3\(33\)-168-175](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-3(33)-168-175)

Узагальнюючи, можу сказати, що різні підходи науковців до визначення поняття «медичний туризм» (таблиця 1.1), підтверджує мою думку про його неоднозначність. Тому пропоную власне бачення цього терміну, основується на думках науковців наведених вище. Медичний туризм можна охарактеризувати як окремий напрям туристичної діяльності, в якому головною мотивацією подорожі є отримання комплексу медичних, діагностичних, реабілітаційних, профілактичних та рекреаційних послуг. Він поєднує елементи охорони здоров'я, економіки та туризму, забезпечуючи доступ до якісного або більш доступного лікування в міжнародному контексті.

1.2. Правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні

Медичний туризм в Україні активно розвивається завдяки ряду правових, економічних та соціальних чинників¹⁷. Основні правові аспекти, які регулюють цю сферу, включають законодавство у сфері охорони здоров'я, туризму, а також економічне і трудове право.

Саме явище медичного туризму виникає тоді, коли споживачі виявляють бажання подорожувати через границі з метою отримати певні медичні послуги.¹⁸ У цілому, лікування може охопити будь-які процедури, але найчастіше це стоматологія, елективна хірургія, косметичний догляд чи терапія безпліддя. Відбувся зсув у напрямку медичного туризму з більш розвинених країн у менш розвинені, з метою отримання медичних послуг, за більш доступно ціною процедур, дешевих авіаперельотів і розвитку інформаційних технологій.

Загалом, якщо говорити про структурний план – медичний туризм охоплює в собі саме проживання і подорож, певні фінансові продукти, страхування, постачальників, медіа та рекламу. Україну можна виділити, як державу в якій якісно розвинена репродуктивна медицина, що обґрунтована законодавством.¹⁹ Ми належимо до країн де дозволено сурогатне материнство. Сурогатне материнство, згідно з Порядком застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 9 вересня 2013 р. № 787, визначається як одна з допоміжних репродуктивних технологій, що дає можливість подружжю стати біологічними батьками своєї дитини при

¹⁷ В.М. Пашков, Є. С. Гнедик. Монографія: правове регулювання медичного туризму в умовах війни в Україні – 2022 – URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2022/12/Монографія-Пашков-Гнедик_Правове-регулювання-медичного-туризму.pdf

¹⁸ Tetiana Yamnenko, Angelina Zmievskia. Legal regulations of medical tourism in Ukraine: юридичний вісник. – 2022 – URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/17050/24402&ved=2ahUKEwiNrZL1ktiHAxV4BdsEHaYmIYwQFnoECBYQAQ&usg=AOvVaw0V-SZIPvcptkPwicPLACHn>

¹⁹ Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: від 09 вер. 2013 р. № 787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13iText>

наявності у одного з них вроджених або набутих захворювань, які спричиняють безпліддя.²⁰ Також тут, звісно, варто згадати про передові процедури щодо репродуктивного здоров'я та, звісно ж, ЕКО. Але законодавство у цій сфері ще є доволі обмеженим, до прикладу, є країни з яких приїжджають люди для сурогатного материнства, а там в свою чергу, існують колізії, які забороняють вивозити дитину безпосередньо до країни громадянства пацієнта.²¹ Насправді, це є дійсно великою проблемою, яка потребує вирішення.

Згідно з Глобальним кодексом етики Всесвітньої організації туризму²², туристи повинні мати такі ж права, як і громадяни країн призначення. На жаль, це не завжди так, і це є ще одним потенційним джерелом проблем.

В Україні є кілька нормативно-правових актів, що відповідають світовим стандартам та сприяють інноваційному розвитку медичного туризму. Наприклад, Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.10.2015 р. № 681 «Про затвердження нормативних документів щодо застосування телемедицини у сфері охорони здоров'я»²³, в якому було сказано про порядок організації медичної допомоги на первинному, вторинному (спеціалізованому) та третинному (високоспеціалізованому) рівнях із застосуванням телемедицини він був затверджений для закладів охорони здоров'я незалежно від форми власності, а також для фізичних осіб – підприємців, які здійснюють медичну практику.

Низька якість наданої допомоги є головним об'єктом критики в галузі медичного туризму. Наразі, міжнародний механізм, який використовують задля перевірки цієї якості є акредитація.²⁴ Така перевірка сприяє дотриманню високих стандартів якості медичних послуг, організовуючи безпеку та ефективність лікування для пацієнтів. У сфері медичного туризму до установ відносяться різні клініки та лікарні, тоді як акредитуючий орган представляє будь-яку організацію, визнану Міжнародним товариством якості (ISQua)²⁵ в організаціях, що акредитують охорону здоров'я. Але, в свою чергу, вимагає оплати від клієнтів, які бажають провести обстеження їхніх закладів для акредитації. Фактично, наразі, при зростанні сектору медичного туризму одна чи дві організації, на жаль, не зможуть гарантувати якість.

Гадаю, що процес розвитку значно уповільнюється через те, що, незважаючи на тривалу тенденцію розквіту медичного туризму, досі не прийнято профільного закону. Багато

---

²⁰ Там само.

²¹ Незахищені: чому сурогатне материнство в Україні потребує змін : website. URL: <https://suspilne.media/184971-nezahiseni-comu-surogatne-materinstvo-v-ukraini-potrebue-zmin/> (accessed August 02, 2024).

²² Global Code of Ethics for Tourism : website. URL: <https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism> (accessed August 02, 2024).

²³ Про затвердження нормативних документів щодо застосування телемедицини у сфері охорони здоров'я: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19 жовт. 2015 р. No 681. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1400-15iText>

²⁴ Meštrović T. Medical Tourism Accreditation. URL: <https://www.news-medical.net/health/Medical-Tourism-Accreditation.aspx> (accessed August 02, 2024).

²⁵ International Society for Quality Medical Accreditation : website. URL: <https://isqua.org> (accessed August 02, 2024).

науковців звертають увагу на цю проблему. Я б хотіла навести думку О. Духовної²⁶, що «однією з головних перешкод для розвитку медичного туризму в Україні є відсутність законодавчої бази та профільного закону «Про медичний туризм», а також відомчої нормативної бази для співпраці з іноземними клієнтами в медичних закладах, особливо у державних та комунальних установах. До того ж, Закон України «Про туризм» від 1995 року є застарілим і не відповідає сучасним реаліям». І з цим справді важко не погодитись. Також у нас існує закон України «Про курорти»²⁷ в частині 2 статті 20, що встановлює порядок направлення пацієнтів на лікування в санаторно-курортні заклади, але інші аспекти медичного туризму ним не регулюються.

Якщо говорити про окремі особливості, пов'язані з війною в Україні, слід згадати Закон України «Про внесення зміни до статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».²⁸ У цьому законі йдеться про можливість направлення військовослужбовців для подальшого надання медичної допомоги або проведення медико-психологічної реабілітації до медичних закладів, розташованих за межами України.

В Україні реалізацію публічної політики у сфері фінансових гарантій медичного обслуговування населення здійснює Національна служба здоров'я України (НСЗУ), яка виконує функцію «національного страховика». Вона була створена у грудні 2017 року та розпочала роботу влітку 2018 року.

НСЗУ не є власником коштів, а лише управляє ними: закуповує медичні послуги у закладів охорони здоров'я та оплачує їх безпосередньо з казначейських рахунків. Таким чином, орган здійснює пряме фінансування медичних послуг для громадян України.²⁹

Однак, загалом, правова основа діяльності у сфері медичного туризму в Україні, як до війни, так і зараз, залишається частковою. Вона не забезпечує належного захисту життя і здоров'я пацієнтів, не сприяє підвищенню якості надання послуг та розвитку цієї сфери, а в деяких випадках фактично змушує суб'єктів медичної діяльності вдаватися до протиправних дій. Відсутність комплексного регулювання та контрольних механізмів призводить до низької довіри як з боку внутрішніх, так і міжнародних пацієнтів. Я вважаю, що це і є головна проблемою у розвитку – без належного законодавчого та нормативного забезпечення, медичний туризм залишається у тіні, що перешкоджає його інтеграції в міжнародний ринок

²⁶ Духовна О. Що ви чули про медичний туризм в Україні? Юридична газета online. 2021. No 17 (747). URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shcho-vi-chuli-pro-medichniy-turizm-v-ukrayini-.html>

²⁷ Закон України «Про курорти» від 05.10.2000 № 2026-III. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T002026>

²⁸ Про внесення зміни до пункту 18 статті 10¹. Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" щодо надання військовослужбовцям відпусток під час дії воєнного стану: закон України від 01.12.2022 № 2822-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T222822>

²⁹ Як працюватиме Національна служба здоров'я України. МОЗ.^{і.і.і.} URL: <https://moz.gov.ua/article/news/jak-pracjuvatime-nacionalna-sluzhba-zdorovja-ukraini>

медичних послуг. Важливим кроком до вирішення цієї проблеми має стати імплементація відповідних європейських та міжнародних стандартів у національне законодавство. Це передбачає розробку комплексної нормативної бази, що регулюватиме діяльність у сфері медичного туризму, впровадження механізмів сертифікації медичних закладів та фахівців, а також створення ефективної системи контролю за якістю надання послуг. Лише такі зміни сприятимуть розвитку галузі та її конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

1.3. Зарубіжний досвід реалізації публічної політики у сфері медичного туризму

Для оцінювання медичного туризму на глобальному рівні використовується Індекс медичного туризму, розроблений Міжнародним дослідницьким центром з питань охорони здоров'я. Відповідно до цього рейтингу, провідні позиції займають Сінгапур із показником 74%, Філіппіни – 70,7%, Японія – 70,2%, Республіка Корея – 70%, Індія – 67,5%, Таїланд – 65,5% та Китай – 63,1%.³⁰

Для нас найближчий приклад – це Польща. Вступ Польщі до ЄС та посилення її партнерства з країнами Європи, де вже в XXI столітті історично сформувалася індустрія приватних медичних послуг, надали новий імпульс для розвитку галузі медичного туризму. Завдяки цьому польська система охорони здоров'я за останні двадцять років зазнала значних змін, що дозволило їй зайняти важливе місце на ринку оздоровчих і лікувальних послуг та здобути міжнародне визнання як активний їхній постачальник. У цієї країни є декілька прийомів, які вона використовує, щоб інші їхали саме до неї – перша, це звісно, низька вартість – лікування у них це обходиться на 40 % дешевше, ніж середній чек на ці ж послуги в інших країнах Європи. Якщо дивитись, зі сторони наших країн, то на мою думку, друга причина – це не стільки вартість, як комфорт умов споживання, а також те, що їхня ціна за часту відповідає якості, і є можливість доступу до технологій лікування чи методик, що не доступні на батьківщині.

---

³⁰ Povoroznyk M. YU. (2017). Mizhnarodnyy medychnyy turizm u formuvanni hlobal'noho sehmentu medychnykh posluh. Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'. 2–3 (6–64). 16–24. [in Ukrainian].

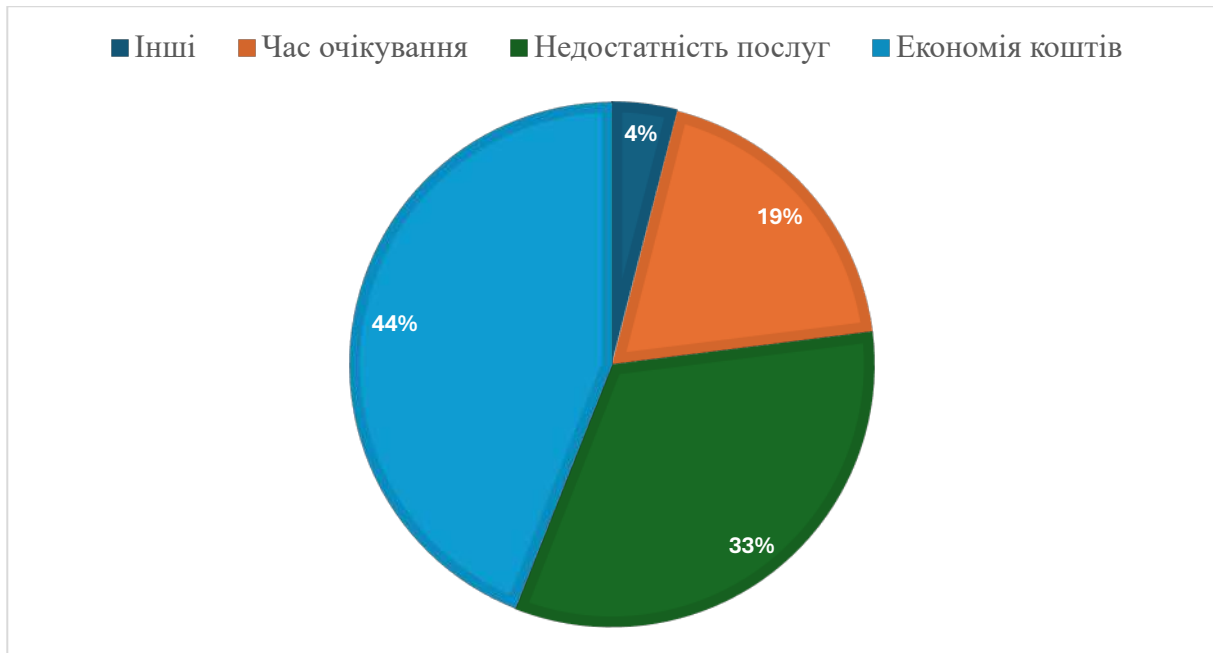

Рис. 1.2. Причини, чому клієнти обирали лікування в Польщі, %³¹

Цінова політика польських медичних закладів не суперечить критеріям забезпечення належної якості медичного обслуговування. Висока ефективність медичних послуг, їх відповідність світовим стандартам, короткий час очікування пацієнтів, а також вигідне географічне розташування Польщі в центрі Європи є ключовими конкурентними перевагами, які приваблюють людей обирати цю країну для отримання медичних послуг, спрямованих на лікування конкретних захворювань.³²

Загалом, якщо говорити про країни Європи, то у багатьох її економічно розвинених держав медичні послуги є настільки дорогими, що не всі працюючі можуть собі дозволити медичні страховки, які покривають усі види необхідного лікування. Якщо взяти окрему категорію – складні операції (встановлення імплантів колінних суглобів, до прикладу, або кардіохірургічні втручання), то цінік неможливий для звичайних жителів, тому такі пацієнти просто змушені шукати альтернативи лікування за межами своєї країни. Також це питання дуже поширене у США.³³

Дуже відома та успішна є медицина Ізраїлю – вартість тут значно дешевша, ніж в США та Німеччині, є однаковою для громадян держави та туристів. Медичні заклади в Ізраїлі займають провідні позиції за якістю догляду та лікування пацієнтів. Основною причиною визнання ізраїльського медичного туризму є результативне лікування складних онкологічних

³¹ Medi-tur (2019). Turystyka medyczna. Poland. URL : www.medi-tour.pl.

³² Kucharczyk K. (2019). Turystyka medyczna w Polsce rozkwita (2019, лютий, 10), URL: <https://www.rp.pl/Biznes/308139914>.

³³ Sara Caballero-Danell Medical tourism and it's entrepreneurial opportunities – a conceptual framework to entry into the industry - URL: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/4671/1/2006_91.pdf.

захворювань, проблем у кардіохірургії та гінекології. Регулювання медичного туризму в Ізраїлі здійснюється відповідно до закону, прийнятого в січні 2019 року, який контролює діяльність медичних закладів та агентів медичного туризму, мінімізуючи негативний вплив на лікування та сприяючи збільшенню доходів економіки через медичний туризм.

Ізраїльський медичний туризм також виграє від сильної підготовки медичних кадрів та їхньої багаторічної практики в міжнародному середовищі. Це дозволяє пацієнтам отримувати не лише лікування, але й консультації та підтримку на високому професійному рівні.

Сінгапур беззаперечно лідирує серед азійських країн у сфері медичного туризму та не тільки. У глобальному рейтингу індустрії медичного туризму Сінгапур посідає авторитетне друге місце після Канади. Туризм є однією з найбільших і найдинамічніших галузей Сінгапуру, а уряд обрав напрям активного просування країни як одної з провідних центрів медичного туризму у світі (Додаток А). Цьому сприяють передова система охорони здоров'я, яка визнана однією з найбільш ефективних у світі, сучасна інфраструктура та високий рівень обслуговування. Знову ж таки, якщо говорити про вартість – то вона значно доступніша, ніж в США, Швейцарії чи Канаді. Також успіх Сінгапуру підтверджено 29 акредитованими JCI лікарнями, які знаходяться доволі близько одна від одної, що робить медичний туризм ще більш успішним, адже на не великій території можна отримати будь-яку медичну послугу. Для подальшого залучення більшої кількості медичних туристів та інвесторів уряд Сінгапуру підписує угоди з низкою країн Близького Сходу для надання медичних послуг. З 2003 року уряд активно співпрацює з приватними учасниками ринку, створивши ініціативу SingaporeMedicine, яка має на меті просування Сінгапуру як світового центру медичного туризму та зміцнення його репутації провідного медичного хаба Азії. Під керівництвом Міністерства охорони здоров'я SingaporeMedicine надає іноземним пацієнтам детальну інформацію — від довідників про медичні заклади й вартість лікування до даних про туристичні можливості в країні.³⁴

І ще одна країна, яка має високий прайс, але при цьому один з найширших спектрів послуг серед яких популярні ортопедичні операції, кардіохірургія, косметичні процедури, онкологічне лікування та репродуктивні технології. Вартість медичних послуг тут може бути на 30-60% нижчою, ніж у США, що робить Канаду привабливим напрямком для багатьох пацієнтів.³⁵

---

³⁴ Subhadra Ganguli, Ahmed Husain Ebrahim. A qualitative analysis of Singapore's medical tourism competitiveness. *Tourism Management Perspectives*. Volume 21, January 2017. P. 74-79.

³⁵ Nensi Savani. Canada medical tourism market analysis: – URL: <https://www.insights10.com/report/canada-medical-tourism-market-analysis/>

Висновки до розділу 1

Медичний туризм в Україні є перспективним сектором розвитку, що базується на низці правових, економічних та соціальних факторів. Україна має значний потенціал у цій сфері, особливо у репродуктивних, стоматологічних, косметичних та інших медичних послугах. Незважаючи на існування певного законодавства, що регулює медичний туризм, відсутність профільного закону залишається ключовою проблемою. Існуючі правові колізії, невизначеність механізмів співпраці з іноземними клієнтами та неналежний контроль якості обмежують розвиток цієї галузі та знижують довіру іноземних пацієнтів.

Значним стримуючим фактором є і недостатня інтеграція України у міжнародний ринок медичних послуг через відсутність єдиної акредитаційної системи та механізмів сертифікації, що відповідають світовим стандартам. У зв'язку з цим, для стимулювання розвитку медичного туризму необхідне прийняття комплексного законодавства, що регулюватиме питання захисту прав пацієнтів, якості медичних послуг та діяльності посередників у цій сфері.

Міжнародний досвід демонструє, що ключовими факторами успіху в медичному туризмі є доступність медичних послуг, їхня висока якість, комфортні умови лікування, розвинена інфраструктура та наявність державних програм підтримки. Польща, Ізраїль, Сінгапур та Канада є яскравими прикладами країн, які ефективно використовують свої конкурентні переваги, забезпечуючи відповідність світовим стандартам та активне залучення пацієнтів з-за кордону.

Таким чином, інтеграція передового світового досвіду у сфері медичного туризму, удосконалення законодавчої бази та підвищення рівня обслуговування пацієнтів дозволять Україні стати конкурентоспроможним гравцем на міжнародному ринку медичних послуг.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг політики у сфері медичного туризму: показники, тенденції, методи та інструменти реалізації

Медичний туризм в Україні активно набирає обертів і стає все більш популярним. З'являються нові провайдерські компанії та сервісні відділи, орієнтовані на роботу з іноземними пацієнтами.³⁶ (Додаток В).

Зі зростанням кількості пацієнтів, які подорожують за межі своїх країн у пошуках медичних послуг, постає проблема достовірності даних та необхідності статистично обґрунтованих методів оцінки й класифікації цього явища. Для визначення напрямків медичного туризму використовується загальна класифікація UNWTO та регіональна систематизація, що застосовується при ранжуванні країн за індексом медичного туризму.

Однак Україна відсутня у цьому переліку, що свідчить про її низьку привабливість у сфері медичного туризму на міжнародному рівні. За часів незалежності нашої держави розвиток правового регулювання туристичної діяльності проводиться з поступовим зменшенням державного контролю та збільшенням ролі договірного регулювання між суб'єктами господарювання і споживачами. У таких умовах основну роль відіграють механізми саморегуляції, конкуренції та співвідношення між попитом і пропозицією. Оскільки головною метою туристичної діяльності є отримання прибутку, суспільні інтереси без належної підтримки з боку держави відходять на другий план. У сучасній Україні відмова від всебічного державного контролю, як рис адміністративно-командної системи, та орієнтація на саморегулювання призвели до зменшення значення суспільних інтересів і переваги приватних.³⁷

У правовій науці розрізняють поняття публічного та приватного інтересу. Основна відмінність між ними полягає в тому, що приватний інтерес стосується індивідуальних осіб, тоді як публічний інтерес належить не окремим особам, а суспільству в цілому або їх спільності.³⁸

---

³⁶ Малімон В. С. Формування та розвиток регіональних ринків медичного туризму в Україні : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / В. С. Малімон. – Луцьк, 2013. – 20 с.

³⁷ Pashkov V., Nataliya Gutorova, Andrii Medical device software: defining key terms. Wiadomosci Lekarskie. 2016, tom LXIX, nr 6. P. 813–817.

³⁸ Анатійчук В. Розмежування приватного та публічного права – 2023. URL: <https://law.chnu.edu.ua/rozmezhuвання-privatnoho-ta-publichnoho-prava/>

У деяких випадках вирішення проблеми збалансованого поєднання приватних і публічних інтересів є досить складним з морально-етичних та організаційних причин. Зокрема, у сфері охорони здоров'я постає питання виконання конституційних гарантій щодо права на здоров'я, коли держава не може забезпечити лікування громадян через брак матеріальної бази, спеціалістів або недосконале законодавство (наприклад, у сфері трансплантації анатомічних матеріалів людини). Це створює потребу в терміновому вжитті ефективних заходів, зокрема щодо направлення громадян на лікування за кордон. У зв'язку з цим виникає актуальність питань, що потребують розгляду.³⁹

Крім того, тут не можливо, не зазначити про проблему трансплантаційного туризму. (Додаток Г). Одним із найбільших ризиків є можливість незаконної торгівлі органами. Це включає як продаж органів живими донорами (які можуть бути змушені або під тиском погоджуються на трансплантацію), так і використання органів померлих людей без належного погодження чи контролю. «Куплю печінку – 450 тис. Євро. Це звичайні оголошення, яких у інтернеті сотні. Під ними десятки коментарів від тих, хто згоден за такі гроші продати свої органи», – розповідає журналістка Олена Кононенко⁴⁰. Існувала загроза, що деякі пацієнти могли отримати органи через незаконні або непрозорі канали.⁴¹ Існують можливості, що в деяких країнах можуть виникати ситуації, коли органи отримуються неправомірно або з порушенням прав донорів, що може створювати етичні проблеми. Тому важливо, щоб Україна розвивала медичний туризм в межах законодавства і міжнародних стандартів, щоб забезпечити справедливість і безпеку як для пацієнтів, так і для медичних працівників. Незважаючи на наявність законодавства, яке регулює трансплантацію органів в Україні,⁴² є багато випадків, коли контроль за процесом трансплантації є недостатнім. Для дійсно якісного моніторингу тут важливо регулярно перевіряти зміни у законодавстві щодо медичного туризму, щоб запобігти будь-яким зловживанням у сфері трансплантації. Особливо важливий контроль та цензура на згадані вище оголошення.

Також в Україні посмертне донорство регулюється принципом «презумпції незгоди» (opt-in system), що означає, що кожен громадянин за замовчуванням не є донором органів. Вилучення органів можливе лише за умови надання людиною прижиттєвої згоди або, у разі

³⁹ Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення. Монографія. – К.: Атіка, 2003. С. 3.

⁴⁰ Кононенко О. журналісти з'ясували, як працює чорний ринок трансплантології в Україні. – URL: <https://www.unian.ua/society/10339974-80-tisyach-za-nirku-i-fiktivni-shlyubi-z-inozemcyami-zhurnalisti-z-yasuvali-yak-pracyuye-chorniy-rinok-transplantologiji-v-ukrajini-video.html>

⁴¹ The state of the international organ trade: a provisional picture based on integration of available information. Bulletin of the World Health Organization. URL: <https://www.who.int/bulletin/volumes/85/12/06-039370/en/>

⁴² Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: закон України від 2018, № 28, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>

відсутності такої волі, за рішенням її родичів. Подібна система діє в багатьох країнах, зокрема в Німеччині та США.

Загалом, з огляду на, суспільно-політичне життя останніх років, помітно, що загострюються проблеми реалізації права споживачів на одержання товарів, продукції та послуг належної якості. Якщо врахувати, що система захисту споживачами своїх прав в Україні перебуває в стадії не повного становлення, то цілком зрозуміло, що від державного регулювання у цій сфері не слід відмовлятися.⁴³

Одним із способів підтримувати соціальну спрямованість держави є допомога окремим галузям економіки, які безпосередньо забезпечують право людей на здоров'я та життя. У цих галузях важливо впроваджувати міжнародні стандарти. Деякі вчені навіть вважають, що держава повинна брати участь у розробці програмного забезпечення для медичної техніки.⁴⁴

Окрім того, якщо говорити про правила, за якими відбувається просування медичного туризму до пацієнтів, то вони часто залишаються доволі нечіткими.⁴⁵ Це пов'язано з тим, що учасники ринку медичного туризму не завжди враховують державні вимоги, які стосуються медичної практики, зокрема лікування та оздоровлення, що є важливою частиною туристичних послуг. У цілому, сфера охорони здоров'я вже давно перестала бути вузькою галузевою, і одним із яскравих підтверджень цього є розвиток медичного туризму (додаток Б).

На мою думку, державний моніторинг у сфері медичного туризму є важливим інструментом для забезпечення ефективності регулювання цієї галузі, хоча й як зазначалось вище – поступово зменшується, переходячи на договірне регулювання між суб'єктами господарювання та споживачами. Перевірки здійснюються через аналіз діяльності суб'єктів господарювання, які надають медичні послуги іноземним пацієнтам. Це включає моніторинг їх дотримання вимог законодавства, стандартів якості та безпеки медичних послуг.

На сьогодні ринок медичного туризму формується переважно стихійно, але його не можна залишати без державного регулювання. Головне завдання – визначити, як саме держава повинна контролювати цей ринок, які форми та методи регулювання застосовувати. Це важливо для швидкого досягнення цілей ринкової економіки: збільшення попиту на медичний туризм для лікування та оздоровлення, а також отримання прибутку учасниками ринку на конкурентних умовах.

Примусова складова державного контролю полягає в тому, що органи, які регулюють діяльність медичного туризму, мають право застосовувати санкції до порушників. Це може

---

⁴³ Pashkov V., Iryna A. Golovanova, Andrii A. Olefir. The impact of the legal regime of intellectual property protection in the pharmaceutical market. *Wiadomości Lekarskie*. 2016, Nr 3 (cz. II). Tom LXIX. P. 582–586

⁴⁴ Pashkov V., Nataliya Gutorova, Andrii Olefir. Medical device software: defining key terms. *Wiadomości Lekarskie*. 2016, tom LXIX, nr 6. P. 813–817.

⁴⁵ [Горецька В. Медичний туризм: переваги, недоліки і нові можливості – 2022 - URL: https://medicine.rayon.in.ua/topics/529274-medichniy-turizm-perevagi-nedoliki-i-novi-mozhливosti](https://medicine.rayon.in.ua/topics/529274-medichniy-turizm-perevagi-nedoliki-i-novi-mozhливosti)

включати накладення адміністративних штрафів або навіть позбавлення права на здійснення цієї діяльності. Такі заходи забезпечують дотримання встановлених правил і стандартів, запобігаючи порушенням, які можуть завдати шкоди іноземним пацієнтам або іміджу країни як медичного напрямку.⁴⁶

Але, попри це – українське законодавство щодо медичного туризму має багато недоліків, оскільки не всі його форми та види чітко врегульовані. Правове регулювання в цій сфері є складним і тісно пов'язаним із забезпеченням права на здоров'я. Однак законодавці, розглядаючи туристичну діяльність як бізнес, часто не враховують її зв'язок із правом на здоров'я та життя. Через це виникає невизначеність у питаннях публічних інтересів, які стосуються функціонування ринку медичного туризму. У результаті державні заходи впливу не завжди продумані й не забезпечують повноцінного захисту цих інтересів.

До прикладу, проблема відсутності чіткої законодавчої бази в Україні для регулювання співпраці між клініками та туроператорами створює ризики непрозорих відносин. Для порівняння, у Німеччині прийняття «Закону про медичні послуги для іноземних громадян» дало змогу зменшити конфлікти інтересів і покращити якість послуг.⁴⁷

Зважаючи на особливості поєднання приватних та публічних інтересів у сфері медичного туризму, було б доцільно запропонувати модель державного регулювання господарської діяльності, яка включатиме такі ключові функції: управління, контроль та захист публічних інтересів.

Якщо говорити, про сферу управління, то тут абсолютно усі суб'єкти господарювання повинні отримати спеціальні дозволи (ліцензії) для здійснення таких видів діяльності, як туроператорська діяльність у медичному туризмі, медична практика для іноземних пацієнтів і надання медичних послуг у виїзному медичному туризмі. Також важливо створити реєстр іноземних медичних установ, що надають послуги в Україні. Держава повинна підтримувати цей сектор через податкові пільги, вигідні умови для інвестицій, розвиток курортної інфраструктури та спрощення візової політики для іноземців. Звісно, говорити про це в повній мірі можливо лише по завершенні військових дій.

Контроль має бути здійснений на декількох етапах. Перший етап – це безпосереднє отримання вищезгаданих ліцензій, другий – регулярні перевірки дотримання усіх норм та відповідність стандартам і законодавству протягом усього періоду діяльності. Важливо, щоб цей процес був прозорим і відкритим для громадськості. І останній – ретельна перевірка

⁴⁶ Pashkov M., Golovanova Iryna A. , Olefir Andrii A. The impact of the legal regime of intellectual property protection in the pharmaceutical market. *Wiadomości Lekarskie*. 2016, Nr 3 (cz. II). Tom LXIX. P. 582–586

⁴⁷ German Federal Ministry of Health. *Healthcare regulations for foreign patients*: <https://www.bundesgesundheitsministerium.de>

виконання вимог після завершення діяльності та забезпечення відшкодування шкоди, якщо така була завдана. Цей етап дозволить оперативно виявляти порушення та запобігати можливим негативним наслідкам.

Стосовно охорони публічних інтересів – у разі серйозних порушень, що ставлять під загрозу безпеку пацієнтів або репутацію України як медичного напрямку, необхідно вводити жорсткі санкції. Це може включати позбавлення ліцензії, а також залучення до відповідальності через адміністративні штрафи або навіть кримінальні покарання у випадках серйозних порушень. Окрім цього, необхідно створити механізми для захисту прав пацієнтів, що дозволить забезпечити належну компенсацію у разі неякісних медичних послуг або інших проблем.

Держава має активніше діяти шляхом: визначення внутрішньої політики з урахуванням глобальних тенденцій; створення чіткої правової бази для регулювання бізнесу; покращення умов для підприємництва та забезпечення конкуренції на ринках, включаючи правові реформи; сприяння розвитку якісного корпоративного управління; підтримки нових підприємств і галузей.

2.2. Порівняльний аналіз регулювання сфери медичного туризму в Україні та в інших країнах

Згідно з даними Міжнародного журналу медичного туризму, регулювання галузі здійснюється на двох рівнях: національному та міжнародному⁴⁸. Також, щодо специфіки медичного туризму, то вона полягає в поєднанні ліцензованої туроператорської діяльності з медичною практикою, що в свою чергу, формує унікальні особливості державного регулювання цієї галузі. Наприклад, якщо говорити про туроператорську діяльність, то, у країнах з розвиненим медичним туризмом цей сектор приносить 5–10% доходів від туристичної галузі. В Україні, за попередніми оцінками, частка медичного туризму становить близько 1%.⁴⁹ Важливо зазначити, що в країнах із розвиненим медичним туризмом туроператори не лише організують логістичні процеси, такі як трансфер, проживання та переклад, але й співпрацюють із акредитованими медичними закладами. Це дозволяє гарантувати якість послуг і мінімізувати ризики для пацієнтів. У таких країнах існує жорстке

---

⁴⁸ Malska, M. P. and Antonyuk, M. P. (2008), *Mizhnarodnyy turizm i sfera posluh* [International tourism and services], Vydavnytstvo Znannya, Kyiv, Ukraine.

⁴⁹ Хожайнова В. Що таке медичний туризм і чи розвинений він в Україні. – 2021. – URL: <https://suspilne.media/140379-termalni-dzherela-tureccini-ta-vodi-karpat-so-take-medicnij-turizm-i-ci-rozvinenij-vin-v-ukraini/>

регулювання цього сегмента, зокрема вимоги до акредитації клінік, сертифікації лікарів та страхування відповідальності.⁵⁰

До прикладу, У Туреччині, яка є одним із лідерів медичного туризму, створення державної програми «Health Turkey» забезпечило чітку координацію між клініками, туроператорами та державними органами. В Україні відсутність аналогічного механізму значно ускладнює розвиток галузі.⁵¹

А, ось, до прикладу, в Сінгапурі медичні установи є загалом приватними. Провідна медична корпорація країни, Parkway, яка є найбільшою приватною медичною мережею Південно-Східної Азії, управляє низкою престижних клінік, зокрема лікарнями Маунт-Елізабет, Гленіглз і Іст-Шор. Завдяки швидкому розвитку медичного туризму компанія активно розширила свою діяльність за межами Сінгапуру – у Брунеї, Китаї, Індії, Індонезії, Малайзії, Шрі-Ланці та ОАЕ, відкриваючи власні медичні установи або створюючи партнерські підприємства. Ще один ключовий гравець ринку – Raffles Medical Group – зміцнює свою міжнародну позицію завдяки глобальним стратегічним альянсам та інтегрованим мережам із провідними медичними організаціями світу.⁵² Фактично, приватна сфера медичних установ допомогла Сінгапуру розширити свою рекламу по світу та залучити нових клієнтів.

Якщо говорити про міжнародний рівень – то у кожній державі встановлено регламенти щодо в'їзду, перебування, страхування пацієнтів та ціноутворення для медичних туристів, а також вимоги до якості обслуговування і медичних послуг у клініках. Наприклад, німецькі госпіталі мають право приймати пацієнтів з інших країн лише після проходження перевірок і отримання сертифіката, виданого Міністерством охорони здоров'я Німеччини.

У країнах-лідерах медичного туризму, таких як Туреччина, Індія, Таїланд та Ізраїль, медичні заклади акредитуються міжнародними організаціями (наприклад, як було сказано вище – Joint Commission International – JCI), що гарантує відповідність їхніх послуг світовим стандартам. Крім того, там впроваджені суворі вимоги до сертифікації лікарів, що дозволяє забезпечувати високу якість лікування. Медичні заклади активно співпрацюють із державними органами для впровадження спрощених процедур для іноземних пацієнтів, таких як отримання медичних віз, а також надають післяопераційний супровід дистанційно.

У нашому національному рівні ситуація менш розвинена. Значна частина медичних закладів не має міжнародної акредитації, що обмежує їхню конкурентоспроможність на світовому ринку. Багато лікарів, хоча й мають високий рівень кваліфікації, не завжди

---

⁵⁰ Global Healthcare Travel Council: веб-сайт. URL: <https://globalhtc.org/>.

⁵¹ Gössling, S., & Hall, C. M. (2019). *Sustainable Tourism: A Global Perspective*. Routledge - page 90 -93.

⁵² Subhadra Ganguli, Ahmed Husain Ebrahim. A qualitative analysis of Singapore's medical tourism competitiveness. *Tourism Management Perspectives*. Volume 21, January 2017. P. 74-79.

володіють достатніми знаннями англійської або інших мов, що ускладнює спілкування з іноземними пацієнтами. Також бракує стандартів, які б регулювали взаємодію між клініками та туроператорами, зокрема щодо надання гарантій якості та безпеки.

Хоча й існують вищенаведені проблеми, завдяки ціноутворенню та різноманітності медичних послуг наша країна демонструє позитивну динаміку розвитку, її частка в загальному обсязі туристичних послуг залишається відносно невеликою. За даними Міністерства охорони здоров'я України, основними напрямками медичного туризму є репродуктивна медицина, стоматологія, реабілітація, косметична хірургія, батріатрична, кардіологічна та ін.⁵³

Рис. 2.1 Види медичних послуг, які мали найбільший попит на світовому ринку медичного туризму у 2022 р.

Джерело: UNWTO. World Tourism Barometer. Statistical Annex. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/vovk7.htm

Характерною особливістю медичного туризму є можливість поєднання відпочинку з лікуванням, що дозволяє зробити процес не лише корисним, а й приємним. Як свідчить практика, такий підхід допомагає суттєво знизити фінансові витрати⁵⁴. Для стимулювання розвитку цього напрямку в різних країнах туроператори отримують значну підтримку з боку держави. Ось декілька дуже вдалих прикладів, які, на мою думку гарно підійшли б щоб покращити показники нашої країни:

⁵³ Вовк С.В., Данилюк Л.М., Миронов Ю.Б. «Програми охорони здоров'я у туризмі, їх вплив на економіку та здоров'я пацієнтів». Економіка та суспільство. 2023. Вип.56. – URL: https://tourlib.net/statti_ukr/vovk7.htm

⁵⁴ Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм: теорія та практика: навч. посіб. / М. П. Мальська, О.Ю. Бордун -К.: «Центр учбової літератури», 2018. – 128 с.

1) Малайзія: створено спеціалізований Національний комітет, який займається підтримкою та розвитком медичного туризму в країні.

2) Таїланд: Відомий своїми високоякісними послугами у сфері пластичної хірургії та стоматології. Уряд активно просуває бренд країни як центру медичного туризму, а також підтримує створення медичних хабів і спеціальних зон для лікування іноземних пацієнтів.

На основі проведеного аналізу мною визначено перспективні напрями розвитку лікувально-оздоровчого туризму для нашої країни (рис. 2.2)

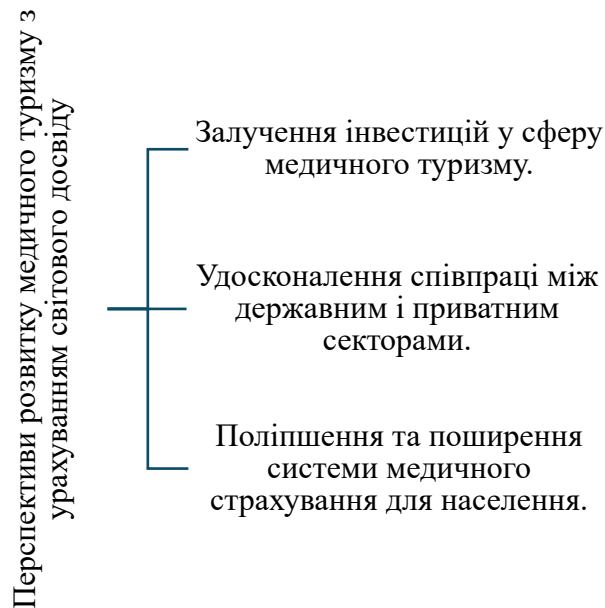

Рис. 2.2 Основні напрями розвитку лікувально-оздоровчого туризму з огляду на міжнародний досвід

У сфері залучення інвестицій у сферу медичного туризму, для України в умовах воєнного часу, важливо, інвестування в медичний туризм, хоча цей процес є складним, але важливим для відновлення економіки. Пріоритетними є інвестиції в медичну інфраструктуру, яка зможе задовольнити потреби в лікуванні як громадян, так і іноземних туристів, зокрема в напрямку реабілітації після травм. Хоча ситуація в країні залишається складною через воєнний стан, інвестори шукають довгострокові перспективи. Створення програм для захисту інвесторів та гарантій державного рівня (зокрема, щодо безпеки активів) може заохотити вкладення в медичний туризм.

Співпраця між урядом і приватними компаніями є критично важливою, зокрема для забезпечення медичної підтримки для військових, а також для розвитку інфраструктури лікування постраждалих цивільних осіб. Приватний сектор може забезпечити нові технології та ресурси для медичних установ, зокрема для реабілітаційних центрів.

У час війни також особливо важливим є забезпечення доступу до медичних послуг для всіх громадян, зокрема тих, хто постраждав від бойових дій. Удосконалення системи медичного страхування дозволить зменшити фінансовий тягар на населення та зробить медичну допомогу більш доступною, зокрема для тих, хто потребує лікування або реабілітації.

2.3. Функціонування сфери медичного туризму в Україні в умовах воєнного стану

Слово «виклики» стало звичним для українців як у повсякденному житті, так і в політичному та науковому середовищі. Сфера медичного туризму не є виключенням під час воєнних дій.

В умовах сучасної збройної агресії українська система охорони здоров'я зіткнулася з новими безпрецедентними загрозами, які впливають на національну безпеку та добробут суспільства. Перед системою постали особливі виклики, пов'язані з її здатністю забезпечити надання медичної допомоги всім, хто її потребує.

Всього за тиждень після початку повномасштабного вторгнення обсяг продажів авіаквитків у країнах Європи знизився на 23%, а число авіарейсів зі США до Європи скоротилося на 13%.⁵⁵ Після 24 лютого значна частина туристичних підприємств змушена була припинити свою діяльність, тоді як інші переорієнтувалися на волонтерську роботу. Багато медичних закладів, які раніше приймали іноземних пацієнтів, були змушені змінити пріоритети, зосередившись на наданні допомоги військовим і цивільним, постраждалим від бойових дій. У відносно безпечних регіонах країни поступово відновлюється внутрішній туризм – туристичні компанії пропонують подорожі Львівською, Івано-Франківською, Закарпатською та Тернопільською областями. Втім, ці тури здебільшого орієнтовані на внутрішньо переміщених осіб і мають короткотривалий характер.⁵⁶

За даними Державного агентства розвитку туризму⁵⁷, війна спричинила значні втрати для державного бюджету України у вигляді недоотриманих податкових надходжень від туристичної галузі. У першому півріччі 2022 року обсяг податків, сплачених представниками туристичного сектору, зменшився на 25,7% порівняно з аналогічним періодом 2021 року. Крім

⁵⁵ UNWTO (2022). UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex. World Tourism Barometer, volume 20 (issue 3). URL: <https://doi.org/10.18111/wtobarometereng>

⁵⁶ Roik O.R., Nedzvetska O.V. Shliakhy rozvytku turystychnoi sfery Ukrainy u voiennyi period. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii Ekonomichni nauky. Vypusk 46. 2022. S. 11-15

⁵⁷ Через війну надходження до держбюджету від тургалузі скоротилися майже на 26%. – website - URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/chez-viynu-nadhodzhennya-do-derzhbyudzhetu-vid-turgaluzi-skorotilisya-mayzhe-na-26>.

того, кількість платників податків, задіяних у сфері туризму, в середньому скоротилася на 17% протягом лише перших шести місяців війни (Додаток Д).

Бойові дії призвели до значних втрат медичної інфраструктури, а також до скорочення медичного персоналу. Погіршення матеріально–технічного забезпечення ускладнюється обмеженими фінансовими ресурсами країни, яка перебуває у стані війни. Мільйони українців, які постраждали внаслідок цих подій, вже зараз потребують і надалі все більше потребуватимуть довготривалого спеціалізованого лікування та реабілітації для відновлення свого фізичного й психічного здоров'я (Додаток Е).

Загалом, якщо говорити про складові середовища, що сформували контекст проблеми «Як нам збільшити кількість туристів з оздоровчою метою в Україні?» то в них увійдуть не лише моменти пов'язані з військовими діями. Це сукупність факторів:

Економічні фактори: недостатність інвестицій у розвиток СКК, низький рівень платоспроможності населення.⁵⁸

Інфраструктурні фактори: під час війни багато зруйнованих будівель, поганий стан доріг до курортних зон, недостатній рівень комфорту та сучасних послуг у багатьох санаторіях. (Додаток Є – особлива увага – медичних закладів)

Маркетингові фактори: низький рівень міжнародної промоції українських курортів, відсутність єдиного бренду оздоровчого туризму України.⁵⁹

Соціальні фактори: низький рівень довіри населення до українських оздоровчих послуг, конкуренція з іноземними курортами.⁶⁰

Якщо говорити про внутрішній туризм, то у нас найбільш популярним, та тим у якого почали найшвидше з'являтися нові запити сезон після початку воєнних дій, став літній. Найпопулярнішими напрямками були і залишаються відносно безпечні регіони, зокрема Львівщина та Закарпаття, з їхніми мінеральними водами. Дитячі оздоровчі табори поступово відновлювали свою діяльність, переважно в західних областях країни – Львівській, Івано-Франківській та Закарпатській. Водночас можливості для відпочинку на морі залишались обмеженими з об'єктивних причин.⁶¹ В сучасних умовах внутрішній туризм має свої особливості, зумовлені діючими під час війни обмеженнями та вимогами, які стосуються навіть відносно безпечних західних і центральних регіонів. Врахування цих чинників є

⁵⁸ Гулич О. І. Фінансово-економічні результати функціонування суб'єктів рекреаційного господарства та проблеми реформування галузі / О. І. Гулич // Регіональна економіка. – 2003. – № 1. – С. 233–238.

⁵⁹ Карпенко Н. М., Карпенко Ю. В. Регіональні аспекти розвитку лікувально-оздоровчого туризму в умовах модернізації економіки. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. – 2017. № 2. С. 172-179.

⁶⁰ Кифяк В. Ф. Регіональні особливості розвитку медичного туризму. Економічний форум. 2013. № 2. С. 84-89.

⁶¹ Приседська В. Як переживає війну туристична галузь. [bbc.com, 2022. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-62004034](https://www.bbc.com/ukrainian/features-62004034)

необхідним як для туристів, так і для туристичних компаній. Сучасний внутрішній туризм в Україні набув нових особливостей, зокрема з урахуванням безпекових вимог. Формування маршрутів із розташуванням бомбосховищ стало одним із ключових аспектів при організації подорожей. Ще одним важливим фактором є планування мандрівок з урахуванням комендантської години, яка діє на всій території країни. У більшості областей вона триває з 23:00 до 05:00, що вимагає ретельного розрахунку часу повернення з екскурсій та організації нічного відпочинку.

Війна значно вплинула і на зовнішній туризм серед українців, надавши йому нових, часто гострих моментів. Для багатьох громадян поїздки за кордон перестали бути способом відпочинку чи оздоровлення, а перетворилися на необхідність евакуації з небезпечних регіонів, де тривають бойові дії.

Закриття неба над Україною стало одним із головних бар'єрів для міжнародних подорожей, змушуючи людей шукати альтернативні шляхи перетину кордону. Проте з початком туристичного сезону зовнішній туризм поступово почав відновлюватися.

Найпопулярнішими напрямками для отримання медичної допомоги є Польща, Німеччина, Ізраїль, Туреччина та Франція. Зокрема, Польща приваблює українських пацієнтів завдяки географічній близькості та спрощеним умовам перетину кордону. А Німеччина, до прикладу, славиться своїми передовими методами лікування серцево-судинних захворювань. Українці їдуть сюди для проведення складних операцій, таких як шунтування, встановлення кардіостимуляторів або пересадка серця.

Досвід нам показав, що навіть в умовах воєнного стану в Україні продовжують функціонувати різноманітні медичні, санаторно-курортні та реабілітаційні установи. Вони надають комплексну допомогу, зокрема медичну, психологічну та реабілітаційну, пораненим військовослужбовцям, внутрішньо переміщеним особам та постраждалим від бойових дій. Це свідчить про певне відновлення та розвиток медичного туризму в країні, навіть за складних умов.⁶²

Воєнний стан також стимулював розвиток телемедицини, яка може стати перспективним напрямком для залучення іноземних пацієнтів у майбутньому. Наприклад, досвід США показує, що телемедицина може стати альтернативою для пацієнтів із обмеженим доступом до клінік.⁶³

Щоб досвід був дійсно успішним, нам дуже важливо врахувати фактори зазначені вище, тобто підвищення рівня володіння іноземними мовами серед медичного персоналу та

---

⁶² Кашина Г., Писаренко Н., Піонтковський В. Медичний туризм: пріоритети та перспективи розвитку в Україні. Перспективи та інновації науки. 2023. No 5 (23). С. 32-44.

⁶³ Kvedar, J., Coyle, M. J., & Everett, W. (2014). Connected health: a review of technologies and strategies to improve patient care with telemedicine and telehealth. *Health Affairs*, 33(2), 194-199.

лікарів загальної практики. Також важливим є покращення якості сервісу в закладах розміщення та громадського харчування, до того ж, розвиток транспортної інфраструктури і машинобудування для комфортного пересування пацієнтів. Значну роль у залученні іноземних пацієнтів відіграє створення позитивного іміджу та впізнаваного бренду медичних установ. Українським клінікам, що прагнуть інтегруватися в міжнародний ринок, необхідно пройти тривалий процес формування довіри та конкурентоспроможності, щоб зайняти гідне місце серед світових лідерів у сфері медичного туризму.

Висновки до розділу 2

Розвиток медичного туризму в Україні в умовах воєнного стану стикається зі значними викликами, які одночасно створюють перешкоди та відкривають нові можливості для внутрішнього й зовнішнього ринку медичних послуг. У процесі дослідження було визначено ключові особливості та проблеми галузі: низький рівень міжнародної акредитації клінік, мовний бар'єр, нестача державної підтримки, а також негативний вплив війни на інфраструктуру та кадровий потенціал. Разом з тим, виявлено значний потенціал для інтеграції медичних послуг із туристичними пропозиціями та посилення позицій України на глобальному ринку.

Для подолання виявлених проблем та ефективного використання наявних можливостей, на мою думку, критично важливо запровадити чітку правову базу, яка б регулювала взаємодію між клініками, туроператорами та державними органами. Таке регулювання сприятиме прозорості, якості й безпеці медичних послуг, а також підвищенню довіри іноземних пацієнтів. Лише за умов чіткої координації та співпраці між усіма учасниками галузі медичний туризм в Україні зможе стати конкурентоспроможною складовою національної економіки.

РОЗДІЛ 3. ПУБЛІЧНА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

3.1. Метод SMART для визначення цілей розвитку медичного туризму як потенціалу підвищення конкурентоспроможності країни в умовах повоенного відновлення

Розвиток медичного туризму в Україні є важливим стратегічним напрямком, який сприятиме економічному відновленню країни та підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародному ринку медичних послуг. З огляду на потребу вдосконалення правового регулювання та інвестицій в медичну інфраструктуру, були визначені основні напрямки розвитку відповідно до методології SMART.

Запропоновані ініціативи включають формування нормативно-правової основи, збільшення потоку іноземних пацієнтів, розширення асортименту послуг та залучення іноземних інвестицій. У майбутньому це сприятиме зміцненню позицій України як центру медичного туризму в Східній Європі, що відповідатиме як короткостроковим, так і довгостроковим цілям розвитку цієї (та не лише) сфери. (табл. 3.1).

Табл. 3.1 SMART-метод для розвитку медичного туризму в Україні

Критерій	Визначення	Цілі в умовах війни та відновлення
Specific (Конкретність)	Чітко окреслені завдання	Відновлення ключових лікарень, створення правової бази, розвиток реабілітації військових та цивільних, міжнародна інтеграція
Measurable (Вимірюваність)	Кількісні показники досягнення цілей	Відновлення 20 % лікарень за 5 років, залучення 500 млн дол. інвестицій, лікування 10 000 пацієнтів щорічно
Achievable (Досяжність)	Реалістичність цілей	Підтримка міжнародних партнерів, ефективне використання донорських коштів, залучення приватних інвесторів
Relevant (Актуальність)	Відповідність потребам країни	Відновлення медичної інфраструктури, створення законодавчої бази, підвищення якості медичних послуг
Time-bound (Часові рамки)	Конкретні терміни	Короткострокові (1-2 роки) – створення нормативної бази, середньострокові (3-5 років) – відновлення лікарень, довгострокові (5+ років) – формування міжнародного центру медичного туризму

Specific (Конкретність)

Розвиток медичного туризму є стратегічним напрямком економічного зростання України, що потребує впровадження комплексних заходів для його підтримки. Основні завдання включають:

Прийняття спеціалізованого закону «Про медичний туризм», який регулюватиме діяльність учасників ринку, стандарти надання медичних послуг та процедури взаємодії з іноземними пацієнтами.

Розробка нормативних актів відомств, які визначатимуть порядок функціонування державних і комунальних медичних закладів у співпраці з іноземними клієнтами.

Створення системи державної підтримки медичних установ, що спеціалізуються на обслуговуванні іноземних пацієнтів, включаючи податкові пільги та програми співфінансування.

Розширення асортименту наданих послуг, зокрема трансплантаційних операцій, лікувально-оздоровчих процедур, реабілітації та естетичної медицини.

Запровадження єдиного національного порталу медичного туризму, на якому буде представлена інформація про доступні послуги, клініки, стандарти та правила оформлення лікування для іноземців.

Measurable (Вимірюваність)

Те, як ми можемо виміряти ефективність наших заходів, передбачає:

- 1) Формування нормативної бази протягом 1-5 років.

Але, ми розуміємо, що у країні, де триває війна, створення нової нормативної бази значно ускладнюється через політичну нестабільність, кризу державного управління та зміну пріоритетів уряду.

Загалом, повноцінний запуск законодавчої бази для медичного туризму в умовах війни може зайняти від 3 до 5 років, особливо якщо, як у нас необхідні реформи в суміжних сферах (охорона здоров'я, міграційна політика, фінансове регулювання). Якщо є політична воля, окремі елементи (наприклад, спрощення правил в'їзду для медичних туристів або створення реєстру медичних установ) можуть бути реалізовані швидше – за 1-2 роки.

- 2) Відновлення не менше 20 % зруйнованих лікарень за 5 років.

Також, тут є свої моменти, до прикладу те, що у зонах безпосередньо близьких до фронту, де ведуться активно бойові дії – немає сенсу відновлювати лікарні з метою медичного туризму, по – перше через те, що у них висока можливість швидкого руйнування, по – друге, вони будуть небезпечні для туристів. Тому відновлення можливе лише в центральних та західних регіонах.

- 3) Привернення міжнародних інвестицій у медичну сферу на суму не менше 500 млн доларів до 2035 року.

У цьому пункті, на мою думку, вплине пункт зазначений вище, тобто - розробка надійної та прозорої правової основи для інвесторів. Зокрема, поліпшення норм, що регулюють інвестиції в медичну галузь, а також впровадження єдиних стандартів для сертифікації медичних послуг і технологій.

- 4) Розширення реабілітаційних програм для іноземних пацієнтів та військових, що дозволить щорічно надавати допомогу щонайменше 10 000 осіб

Тут важливі спеціальні умови для іноземців, які приїжджають в Україну для лікування, зокрема через зниження вартості лікування та надання пакетних послуг (лікування, реабілітація, туризм, певні можливі гарантії безпеки). Адже, країні під час війни не є особливо туристично привабливою для іноземців, без певних особливих умов.

Загалом, нам важливо показати Україну, як бренд та подальше просування бренду України як місця, де можна отримати високоякісне лікування за доступними цінами. Важливо створити стратегію для залучення іноземних пацієнтів, включаючи спеціальні пропозиції для лікування, реабілітації, пластичної хірургії, стоматології та інших видів медичних послуг.

Achievable (Досяжність)

Запропоновані заходи можуть бути здійснені за умови всебічної міжнародної підтримки, раціонального використання донорських коштів та залучення приватних інвестицій. Застосування досвіду, європейських країн, який я розглянула, у галузі медичного туризму допоможе Україні швидше інтегруватися в глобальні ринки.

Relevant (Актуальність)

Розвиток медичного туризму під час війни є важливим не лише для економіки, але й для відновлення соціальної інфраструктури. Як зазначають А. Подзіров та В. Тереміцький, ефективне правове регулювання є основним чинником успіху цієї галузі. Окрім того, О. Духовна підкреслює необхідність створення спеціального законодавства, яке враховувало б особливості співпраці з іноземними пацієнтами в державних та приватних медичних закладах.

Time-bound (Часові рамки)

Короткострокові цілі (1-2 роки): Розробка законодавчих ініціатив, початок відновлення зруйнованих медичних установ, запуск інформаційної платформи для іноземних пацієнтів.

Середньострокові цілі (3-5 років): Відновлення не менше 20% лікарень, впровадження міжнародних стандартів медичних послуг, укладання угод з міжнародними страховими компаніями.

Довгострокові цілі (5+ років): Створення України як регіонального центру медичного туризму з розвинутою реабілітаційною інфраструктурою та високим рівнем довіри з боку міжнародних партнерів.

Таким чином, урахування викликів війни та ефективного використання міжнародної підтримки дозволить створити конкурентоспроможну систему медичного туризму, що сприятиме як економічному відновленню країни, так і її інтеграції у глобальний ринок медичних послуг.

3.2. Напрямки реалізації публічної політики розвитку медичного туризму в Україні в умовах євроінтеграційних процесів

Один з таких моментів, який матиме найсильніший вплив на розвиток медичного туризму – це інтеграція України до Європейського Союзу. Україна активно розвиває співпрацю з Європейським Союзом, оскільки це відкриває доступ до європейського туристичного ринку, сприяє інтеграції в спільний інформаційний простір, дає змогу переймати передовий досвід у сфері туризму та зміцнює євроінтеграційні процеси в державі.⁶⁴ Нормативно-правова база, що регулює євроінтеграційні процеси у сфері туризму, включає широкий спектр документів. До неї входять: Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, міжнародні документи (зокрема Гаазька декларація), Міжпарламентської конференції з туризму ООН, Міжнародна конвенція про охорону культурної спадщини, Хартія та Глобальний етичний кодекс Всесвітньої туристичної організації), міждержавні угоди й меморандуми, а також національне законодавство України (закони «Про туризм», «Про курорти»), нормативні акти Кабінету Міністрів і галузеві стандарти.

Співпраця України з Європейським Союзом у туристичній сфері базується на положеннях статті 401 Угоди про асоціацію⁶⁵(розділ «Економічне та секторальне співробітництво»). У документі визначено основні напрями взаємодії, зокрема:

- обмін даними, передовими методами, практичним досвідом і сучасними технологічними рішеннями;

⁶⁴ Бунтова Н.В. Потенціал України на міжнародному ринку туристичних послуг / Н.В. Бунтова //Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2016. – Вип. 17, Ч.2. - С.21-24.

⁶⁵ Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: Закон України від 16.09.2014 №1678-VII. – URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

- встановлення довгострокового партнерства між державним сектором, бізнесом та громадськістю з метою підтримки сталого розвитку туризму;
- сприяння створенню та вдосконаленню туристичних продуктів, ринків, інфраструктури, людських ресурсів і організаційної спроможності;
- розробка та реалізація ефективних стратегій і політик у сфері туризму, включаючи правові, адміністративні та фінансові механізми;
- підвищення кваліфікації кадрів і розвиток професійних компетентностей у галузі туризму задля покращення якості послуг;
- підтримка місцевого туризму через залучення громад до його розвитку та популяризації.

Як раз таки, одним із ключових аспектів такого впливу є гармонізація національного законодавства із законодавством ЄС, що передбачає вдосконалення правових норм у галузі медичного туризму, включаючи акредитацію медичних закладів, сертифікацію лікарів і лікарських засобів, а також забезпечення відповідності медичних послуг міжнародним стандартам якості. На мою думку, саме інтеграція пришвидшить усі ці процеси та буде певним чином перевіркою їхньої належної якості. Адже, як було сказано раніше – за думкою О. Духовної, що «однією з головних перешкод для розвитку медичного туризму в Україні є відсутність чіткої законодавчої бази».

У процесі європейської інтеграції одним із пріоритетних напрямів розвитку медичного туризму в Україні виступає активізація співробітництва з медичними закладами країн Європейського Союзу. Така взаємодія суттєво сприяє вдосконаленню якості медичних послуг, впровадженню сучасних технологій та обміну професійним досвідом, що, у свою чергу, формує позитивний міжнародний імідж України як надійного партнера у сфері охорони здоров'я.

Це як раз гарний і важливий механізм співпраці, де є програми професійного обміну, які охоплюють стажування, навчальні тренінги, участь у міжнародних конференціях і семінарах для медичних працівників. Це забезпечує можливість українським лікарям і фахівцям охорони здоров'я ознайомлюватися з найкращими європейськими практиками та поступово інтегрувати їх у вітчизняну систему охорони здоров'я. У результаті підвищується якість медичного обслуговування, а також зростає рівень довіри з боку іноземних пацієнтів до української медичної системи.⁶⁶

---

⁶⁶ Ofitsiyniy vebsait Ukrainskoi asotsiatsii mizhnarodnoho turyzmu [Official website of the Ukrainian Association of International Tourism]. uamt.org.ua. URL: <http://www.uamt.org.ua> [in Ukrainian].

Інтеграція України до ЄС дає можливість розвивати медичний туризм через залучення іноземних інвестицій, створення спеціальних економічних зон та поліпшення умов для розвитку інфраструктури медичного туризму, що включає як клініки, так і готелі, транспортні послуги та інші елементи інфраструктури для медичних туристів. Такий підхід дозволить підвищити рівень медичних послуг і полегшить доступ іноземних пацієнтів до них, адже медичний туризм передбачає високий рівень координації між різними учасниками – клініками, туроператорами, державними органами та страховими компаніями.

Варто також зазначити, що в межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачено реформування системи охорони здоров'я⁶⁷, що охоплює як доступність, так і якість послуг. Це включає розвиток приватного сектору медицини, партнерств між державою і бізнесом, інвестиції у сучасне обладнання, навчання персоналу за міжнародними стандартами.⁶⁸ Усі ці заходи сприяють підвищенню конкурентоспроможності української медицини на глобальному ринку, а також підтримують формування спеціалізованих напрямів медичного туризму, зокрема у сфері стоматології, репродуктивної медицини, кардіохірургії, реабілітації тощо. І як було зазначено на рис 2.1 це одні з тих послуг, які найбільше необхідні жителям ЄС.

Протягом роботи я також часто описую важливість рекламних стратегій та кампаній, і на мою думку, у рамках більш глибокої євроінтеграції Україна активізує зусилля з просування своїх медичних послуг на міжнародному ринку. Це включає участь у міжнародних виставках, створення спеціалізованих онлайн-платформ для інформування потенційних пацієнтів, а також формування позитивного іміджу країни як напрямку для медичного туризму.

Таким чином, євроінтеграційні процеси відкривають нові перспективи для розвитку медичного туризму в Україні, водночас вимагаючи якісних трансформацій у галузі охорони здоров'я та міжсекторальної співпраці. Саме гармонізація з європейськими нормами і стандартами може стати запорукою довгострокового зростання цього напрямку туризму.

З усього вищеперерахованого забезпечення конкурентоспроможності України на міжнародному ринку медичних послуг вимагає модернізації медичних закладів, оснащення їх сучасним обладнанням та підвищення рівня підготовки медичного персоналу. Формування висококваліфікованих і високотехнологічних робочих місць для лікарів та медичного персоналу у довгостроковій перспективі сприятиме зниженню рівня плинності кадрів і створенню потужного кадрового потенціалу. До того ж, такий підхід забезпечить як задоволеність медичних працівників умовами праці, так і їхній професійний розвиток.

---

⁶⁷ Ukraine: Council adopts EU-Ukraine association agreement – council of the EU – 2017- URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/07/11/ukraine-association-agreement/>

⁶⁸ Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: Закон України від 16.09.2014 №1678-VII. – URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

Необхідно запроваджувати міжнародні стандарти лікування та сертифікацію клінік (наприклад, JCI), що сприятиме підвищенню довіри з боку іноземних пацієнтів.⁶⁹

Такі міжнародні системи якості орієнтовані на задоволення потреб споживачів, постійне підвищення професійного рівня персоналу та впровадження механізмів забезпечення якості медичних послуг. Вони включають планування якості, її підтримку, контроль дотримання стандартів та впровадження заходів для покращення. Водночас існують також рівні підвищеної складності – «золоті» стандарти, які особливо акцентують увагу на безпеці пацієнтів і медичного персоналу, спрямованій на мінімізацію ризиків. Також їм важливо, щоб медичний заклад був економічно ефективним, інклюзивним, гендерно орієнтованим та проходив міжнародний аудит якості.

Щоб дійсно успішно надавати медичні послуги, нам буде необхідне отримання акредитації та відповідності міжнародним медичним стандартам якості JCI, а для цього медичний заклад повинен мати належне фінансове забезпечення, ефективно використовувати кадрові та адміністративні ресурси. Важливим фактором є також досягнення процесної зрілості, що означає чітку регламентацію управління медичною установою та забезпечення якісного надання як загальних медичних послуг, так і послуг у сфері медичного туризму. (рис. 3.2).

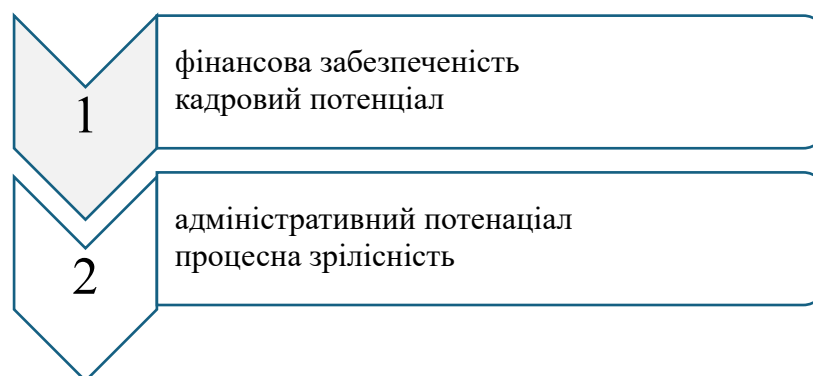

Рис. 3.2. Базові вимоги для JCI, які в Україні потрібно покращити в першу чергу⁷⁰

Ефективна реалізація публічної політики розвитку медичного туризму потребує удосконалення законодавства, зокрема у сфері медичних послуг для іноземців. Важливими аспектами є розробка законодавчих ініціатив щодо страхування іноземних пацієнтів, а також посилення контролю за етичними аспектами трансплантації органів.⁷¹

⁶⁹ Вахович І.М., Малімон В.В. Фактори розвитку регіонального ринку медичного туризму у розвинених країнах світу // Фінансовий простір. 2012. №3(7). С.38-46.

⁷⁰ Governance for health in the 21st century by Ilona Kickbusch, David Gleicher; The Regional Office for Europe of the World Health Organization. Geneva, Switzerland, 2012. 128 p.

⁷¹ Подзіров А. О. Адміністративно – правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні. – 2023 р. – URL: <https://repository.ndipp.gov.ua/handle/765432198/785>

Перспективи розвитку ринку медичного туризму визначаються двома ключовими факторами. По-перше, це здатність державних, комунальних і приватних установ надавати та просувати медичні послуги за оптимальну ціну з урахуванням потреб споживачів. По-друге, важливу роль відіграє рівень державної підтримки цього сектору.

Система джерел правового регулювання цієї сфери в Україні є розгалуженою, проте наявні численні проблеми:

- відсутність державних програм розвитку медичного туризму;
- недостатній рівень безпеки медичного туризму;
- відсутність чіткої класифікації захворювань, які потребують лікування за кордоном;
- недостатній захист прав як пацієнтів, так і надавачів послуг;
- невизначеність правового статусу медичних агентів;
- відсутність податкових стимулів для медичних закладів, що працюють з іноземними пацієнтами;⁷²
- недостатнє фінансування лікування громадян України за кордоном.

Для вирішення цих проблем необхідно розробити спеціальний законодавчий акт, який би регулював усі аспекти медичного туризму.⁷³ Крім того, важливо створити єдину регуляторну базу в українському законодавстві, наприклад, розробити медичний кодекс і виокремити окрему галузь права – медичне право. Це сприятиме юридичній підтримці як пацієнтів, так і медичних закладів, надаючи гарантії дотримання прав та безпеки.

Для підвищення пізнаваності України як привабливого напрямку медичного туризму необхідно проводити міжнародні конференції, рекламні кампанії та створювати партнерські програми з туристичними агентствами. Важливим є розвиток цифрових платформ, які інформуватимуть потенційних пацієнтів про можливості лікування в Україні. Крім того, важливим є співпраця з міжнародними туристичними агентствами, які можуть пропонувати медичні пакети для іноземців.

Одним із важливих факторів розвитку медичного туризму є створення сучасної та зручної інфраструктури, яка дозволить пацієнтам комфортно перебувати в Україні під час лікування та реабілітації. Це включає кілька основних напрямків. Перш за все, необхідно зосередитися на відновленні та модернізації медичних центрів, які відповідатимуть міжнародним стандартам якості та безпеки. Оснащення таких закладів сучасним медичним обладнанням, залучення висококваліфікованих спеціалістів та впровадження передових методів лікування сприятиме підвищенню довіри іноземних пацієнтів до української

⁷² Духовна О. Що ви чули про медичний туризм в Україні? Юридична Газета. 2021. № 17 (747). 14 вересня. URL : <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shcho-vi-chuli-pro-medichniy-turizm-v-ukrayini.html>

⁷³ Сисоєнко І. В. Інститут медичного туризму: історико- правовий екскурс. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. No 8. С. 596-598.

медицини. Окрім самих лікарень, важливо розвивати інфраструктуру для відновлення та реабілітації пацієнтів. Для цього необхідно створювати спеціалізовані готелі та санаторії, де пацієнти зможуть проходити післяопераційне відновлення, отримувати фізіотерапевтичні процедури та професійний догляд. Такі заклади повинні мати комфортні умови проживання, кваліфікований персонал та доступ до медичних послуг.

Також, саме за сторони європейської інтеграції Україні було запропоновані наведені мною вище прогресивні практики у сфері медичного туризму та впровадження комплексних сервісних пакетів, які охоплюють не лише медичні втручання, а й організацію транспорту, проживання, мовну підтримку та дозвіллеві заходи. Такий формат обслуговування значно полегшує іноземним пацієнтам доступ до лікування в Україні та забезпечує комфортні й безпечні умови перебування протягом усього періоду медичного візиту.⁷⁴

Проте, повноцінна реалізація цих заходів можлива лише після завершення бойових дій, оскільки війна значно вплинула на медичну сферу, спричинивши руйнування багатьох медичних закладів. Показовим прикладом є дитяча лікарня «Охматдит», де були пошкоджені нові реанімаційні, онкологічні та операційні відділення. Крім того, одна з ракет повністю зруйнувала корпус токсикології, що створило серйозні виклики для надання допомоги дітям з отруєннями та важкими станами.⁷⁵ «Враховуючи складну ситуацію післяконфліктних регіонів, необхідно впроваджувати передові технології, аналітичні підходи та спеціалізовані системи безпеки задля стабільності в туристичній галузі».⁷⁶ До прикладу, це можуть бути географічні інформаційні системи (ГІС), які дозволяють збирати геопросторові дані із великою точністю, що дозволить країні з оперативністю визначити зміни в інфраструктурі, природі, або ж змінах пов'язаних з військовими діями на певній території. Також це можуть бути й інші цифрові системи, які нададуть туристам впевненість стосовно актуальної інформації про потенційні ризики.

---

⁷⁴ Романова А.А. Аналіз становлення і розвитку медичного туризму в Україні у контексті світового економічного простору. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2017. № 1. С. 62–68.

⁷⁵ Карлашук В., Бурцева А. Обстріл лікарні Охматдит: Офіс генпрокурора встановив одного з можливих причетних. – URL: <https://suspilne.media/kyiv/833019-obstril-likarni-ohmatdit-genprokuratura-vstanovila-odnogo-z-mozlivih-pricetnih/>

⁷⁶ Шульга Д. Д. Інноваційні методи управління ризиками для сталого відновлення туризму після війни / Дар'я Шульга // Стійкість екосистеми суспільного врядування: політика та комунікації : збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих учених / наук. ред. Г. Л. Рябцев, Н. А. Малиш ; Національний університет «Києво-Могилянська академія», Факультет правничих наук, Києво-Могилянська школа врядування імені Андрія Мелешевича. – Київ : НаУКМА, 2024. – С. 84-87.

Висновки до розділу 3

Розвиток медичного туризму в Україні є перспективним напрямком, який має стратегічне значення для економічного відновлення країни та її інтеграції у світовий ринок медичних послуг. Незважаючи на складні умови, спричинені війною, впровадження комплексних заходів відповідно до методології SMART дозволить поступово формувати конкурентоспроможну систему, яка приваблюватиме іноземних пацієнтів та інвесторів.

Євроінтеграція теж є одним із найважливіших чинників, що стимулює розвиток медичного туризму в Україні. Гармонізація законодавства з нормами ЄС, активна співпраця з європейськими медичними закладами, впровадження систем професійного обміну та адаптація європейських стандартів якості медичних послуг створюють сприятливе середовище для інтеграції України в міжнародний ринок охорони здоров'я. Паралельно з цим формуються необхідні умови для залучення інвестицій, розвитку інфраструктури, створення спеціалізованих клінік і формування цілісного туристичного продукту. Усе це сприяє підвищенню довіри іноземних пацієнтів, покращенню іміджу країни та забезпечує стратегічні передумови для довгострокового зростання галузі медичного туризму в контексті європейської інтеграції.

Одним із ключових чинників успіху є створення чіткої нормативно-правової бази, яка регулюватиме діяльність медичних установ, що працюють з іноземними пацієнтами. Запровадження спеціального закону про медичний туризм, спрощення в'їзду для медичних туристів, стандартизація послуг та міжнародна акредитація українських клінік – це першочергові завдання для розвитку галузі.

Одним із пріоритетних напрямків є розширення спектра медичних послуг, зокрема в галузі реабілітації, трансплантації, пластичної хірургії та стоматології. Щорічне лікування не менше 10 000 іноземних пацієнтів стане можливим завдяки запровадженню міжнародних стандартів якості, розвитку реабілітаційних програм та впровадженню цифрових платформ для популяризації медичних послуг України.

Ефективна реалізація публічної політики у сфері медичного туризму передбачає активну співпрацю з міжнародними організаціями, туристичними агентствами та страховими компаніями. Це сприятиме формуванню позитивного іміджу України як надійного та доступного центру медичних послуг у Східній Європі.

Незважаючи на існуючі виклики, потенціал медичного туризму в Україні є значним. Дотримання методології SMART, впровадження міжнародних стандартів та стратегічне планування дозволять поступово інтегрувати Україну у світовий ринок медичних послуг, що стане важливим фактором економічного відновлення країни.

ВИСНОВКИ

1. Досліджено правове забезпечення розвитку туризму в Україні та встановлено, що Україна має значний потенціал у розвитку медичного туризму, але відсутність комплексного законодавчого регулювання, належного державного контролю та механізмів сертифікації обмежує нашу можливість залучення іноземних пацієнтів та інвестицій. Крім того, сучасна нормативно-правова база не забезпечує необхідної прозорості у відносинах між медичними закладами, туристичними операторами та пацієнтами, що ускладнює процес інтеграції України у міжнародний ринок медичних послуг. Для подолання цих проблем необхідно розробити комплексне законодавство, що чітко регламентуватиме діяльність у сфері медичного туризму, передбачить механізми контролю за якістю медичних послуг і захист прав пацієнтів, а також сприятиме підвищенню міжнародної привабливості українських клінік.

2. Вивчено зарубіжний досвід реалізації публічної політики у сфері медичного туризму, і встановлено, що країни-лідери (Ізраїль, Туреччина, Німеччина, Сінгапур) впровадили чіткі нормативно-правові механізми, які регулюють діяльність медичних закладів, забезпечують високий рівень якості послуг та сприяють довірі пацієнтів. Крім того, європейські країни забезпечують найкращі умови проживання своїх пацієнтів, ціни у переважній більшості з них, є значно вищими, ніж в Україні, але вони відповідають якості та комфорту лікування. Підготовка сильних медичних кадрів, не менш важливий фактор успіху, адже пацієнт їде не лише за гарним обладнанням, але й за консультацією та підтримкою на високому професійному рівні. Для ефективного використання цих практик в Україні доцільно запровадити міжнародні стандарти акредитації лікарень, створити механізм державної підтримки медичних установ, які працюють з іноземними пацієнтами, та розвивати інформаційну політику щодо переваг лікування в Україні.

3. Проаналізовано методи та інструменти реалізації публічної політики у сфері медичного туризму, і виявлено низку проблем в українському законодавстві, серед яких відсутність спеціального закону про медичний туризм, недостатня координація між медичними закладами та туристичними операторами, а також низький рівень міжнародної акредитації клінік. Запровадження єдиного державного реєстру медичних установ, що працюють із міжнародними пацієнтами, та введення стандартів сертифікації послуг дозволить підвищити довіру до української медицини на світовому рівні.

4. Виявлено особливості функціонування сфери медичного туризму в Україні в умовах воєнного стану, і встановлено, що військові дії призвели до руйнування медичної інфраструктури та відтоку фахівців, що ускладнило надання послуг іноземним пацієнтам.

Водночас війна стимулювала розвиток реабілітаційного та військово-медичного туризму, а також телемедицини. Для подальшого відновлення медичної галузі необхідно розширити інвестиційні можливості у сфері медичної реабілітації, створити сприятливі умови для повернення медичних спеціалістів, а також залучати міжнародні програми допомоги для модернізації обладнання та закладів охорони здоров'я.

5. Обґрунтовано цілі розвитку медичного туризму в Україні як потенціалу підвищення конкурентоспроможності країни в умовах повоєнного відновлення, і встановлено, що SMART-аналіз дозволяє сформулювати конкретні стратегічні напрями для інтеграції країни в міжнародний ринок. Основними пріоритетами є створення правової бази, залучення інвестицій, впровадження міжнародних стандартів якості, розвиток реабілітаційних програм та формування позитивного іміджу України як центру медичного туризму. Зокрема, необхідно ініціювати державні програми просування медичного туризму, підтримувати міжнародні партнерства та створювати спеціалізовані медичні кластери, що сприятимуть залученню пацієнтів з-за кордону. Доведено, що Україна активно співпрацює з країнами ЄС, впроваджує найкращий досвід у сфері туризму, і це відкриває державі доступ до туристичного ринку Європи, інтегрує її у спільний інформаційний простір.

Отже, розвиток медичного туризму в Україні можливий за умови комплексного підходу до його правового регулювання, підвищення якості медичних послуг та активного залучення іноземних інвесторів. Виконання цих заходів сприятиме конкурентоспроможності України на світовому ринку медичних послуг та її інтеграції у глобальні медичні процеси. Крім того, ефективна публічної політика у цій сфері може стати додатковим чинником економічного зростання країни та сприяти підвищенню довіри до української медичної системи з боку міжнародних партнерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bookman M. Z. and Bookman. K. R. Medical Tourism in Developing Countries. Printed in the United States of America. First edition: August 2007. 258 p.
2. Caballero-Danell S. Medical tourism and it's entrepreneurial opportunities – a conceptual framework to entry into the industry. – URL: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/4671/1/2006_91.pdf.
3. Carmen, Iordache, Iuliana, Ciochină. Medical tourism industry challenges in the context of globalization. *Management Strategies Journal*, 2014, vol. 24, issue 2, 62–70
4. Comprehensive Development Plan : Jermuk as a Destination Spa & Winter Tourism Center. USAID, December, 2008. P. 18. URI : <http://www.caps.am/UserFiles/File/Jermuk%20LDF%20Vol1%20Core%20Strategy%20-%20Final.pdf>
5. Dr. Gültüvin Gür Omay E. Prof. Dr. Cengiz E. Health Tourism in Turkey: Opportunities and Threats. *Mediterranean Journal of Social Sciences* MCSER Publishing, Rome-Italy. Vol 4 No 10 October 2013. P. 424 – 431.
6. Garrow, J. Spa industry benchmarking. *Understanding the Global Spa Industry : Spa Management*. 2008, Oxford, UK : Elsevier. P. 53-65.
7. German Federal Ministry of Health. *Healthcare regulations for foreign patients*: <https://www.bundesgesundheitsministerium.de>
8. Gill, S. & Sumant, O. Global Medical Tourism Market. Global Opportunity Analysis and Industry Forecast, 2018-2025. URL. Режим доступу: <https://www.alliedmarketresearch.com/medical-tourism-market>.
9. Global Code of Ethics for Tourism : website. URL: <https://www.unwto.org/global-code-of-ethics-for-tourism> (accessed August 02, 2024).
10. Global Healthcare Travel Council: веб-сайт. URL: <https://globalhtc.org/>.
11. Gössling, S., & Hall, C. M. (2019). *Sustainable Tourism: A Global Perspective*. Routledge. – P. 90 -93.
12. Governance for health in the 21st century by Ilona Kickbusch, David Gleicher; The Regional Office for Europe of the World Health Organization. Geneva, Switzerland, 2012. 128 p.
13. Iordache, C. and Ciochina, I. Medical Tourism Industry Challenges in the Context of Globalization. *Management Strategies Journal*, 2014. № 7. P. 62-70.
14. Kucharczyk K. (2019). Turystyka medyczna w Polsce rozkwita), URL: <https://www.rp.pl/Biznes/308139914>.
15. Kvedar, J., Coye, M. J., & Everett, W. (2014). Connected health: a review of technologies and strategies to improve patient care with telemedicine and telehealth. *Health Affairs*, 33(2), 194-199.
16. Malska, M. P. and Antonyuk, M. P. (2008), *Mizhnarodnyy turyzm i sfera posluh* [International tourism and services], Vydavnytstvo Znannya, Kyiv, Ukraine.
17. Medi-tur (2019). Turystyka medyczna. Poland. URL : www.medi-tour.pl.
18. Meštrović T. Medical Tourism Accreditation. URL: <https://www.news-medical.net/health/Medical-Tourism-Accreditation.aspx> (accessed August 02, 2024).
19. Moody M. Medical tourism : employers can save significant healthcare 108 dollars by having employees seek overseas options. *Rough Notes*, 2007. № 150 (11). Pp. 114-11
20. Ofitsiyni vebсайт Ukrainskoi asotsiatsii mizhnarodnoho turizmu [Official website of the Ukrainian Association of International Tourism]. [uamt.org.ua](http://www.uamt.org.ua). URL: <http://www.uamt.org.ua> [in Ukrainian].
21. Pashkov V. , Iryna A. Golovanova, Olefir A. The impact of the legal regime of intellectual property protection in the pharmaceutical market. *Wiadomości Lekarskie*. 2016, Nr 3 (cz. II). Tom LXIX. P. 582–586
22. Pashkov V., Gutorova N., Olefir A., Medical device software: defining key terms. *Wiadomości Lekarskie*. 2016, tom LXIX, nr 6. P. 813–817.

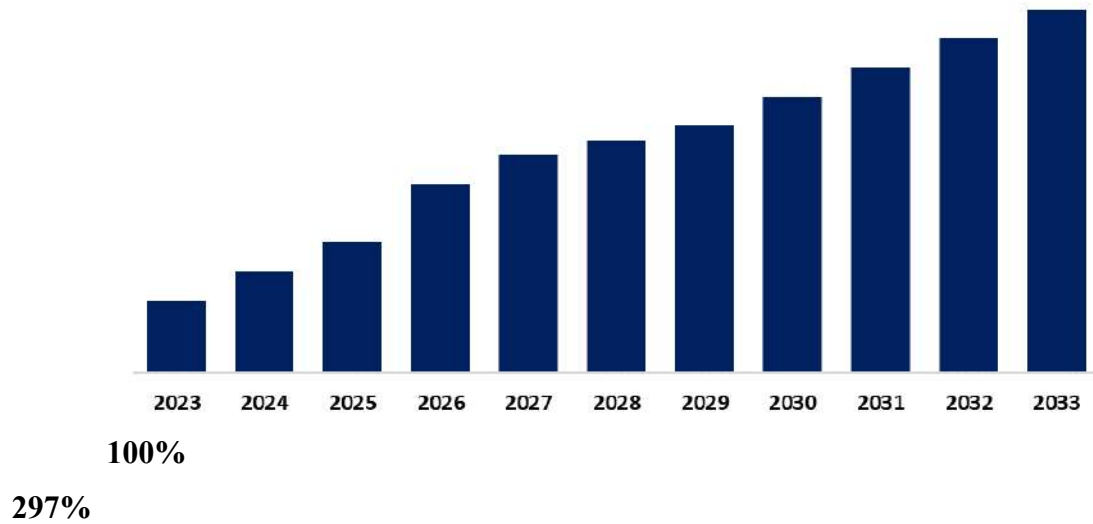
23. Povoroznyk M. YU. (2017). Mizhnarodnyy medychnyy turyzm u formuvanni hlobal'noho sehmentu medychnykh posluh. Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'. 2–3 (6–64). 16–24. [in Ukrainian].
24. Roik O.R., Nedzvetska O.V. Shliakhy rozvytku turystychnoi sfery Ukrainy u voiennyi period. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii Ekonomichni nauky. Vypusk 46. 2022. S. 11-15
25. Savani. N. Canada medical tourism market analysis: – URL: <https://www.insights10.com/report/canada-medical-tourism-market-analysis/>
26. Subhadra Ganguli, Ahmed Husain Ebrahim. A qualitative analysis of Singapore's medical tourism competitiveness. Tourism Management Perspectives. Volume 21, January 2017. P. 74-77
27. The state of the international organ trade: a provisional picture based on integration of available information. Bulletin of the World Health Organization. URL: <https://www.who.int/bulletin/volumes/85/12/06-039370/en/>
28. Ukraine: Council adopts EU-Ukraine association agreement - council of the EU – 2017- URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/07/11/ukraine-association-agreement/>
29. UNWTO (2022). UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex. World Tourism Barometer, volume 20 (issue 3). URL: <https://doi.org/10.18111/wtobarometereng>
30. Winter Tourism Center. USAID, December, 2008. P. 18. URI : <http://www.caps.am/UserFiles/File/Jermuk%20LDF%20Vol1%20Core%20Strategy%20-%20Final.pdf>
31. Yamnenko T., Zmievska A. Legal regulations of medical tourism in Ukraine: юридичний вісник – 2022 – URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/17050/24402&ved=2ahUKewiNrZL1ktiHAxV4BdsEHaymIYwQFnoECBYQAQ&usq=AOvVaw0V-SZIPvctpkPwicPLACHn>
32. Анагійчук В. Розмежування приватного та публічного права. – 2023. URL: <https://law.chnu.edu.ua/rozmezhuвання-privatnoho-ta-publichnoho-prava/>
33. Бунтова Н.В. Потенціал України на міжнародному ринку туристичних послуг / Н.В. Бунтова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2016. – Вип. 17, Ч.2. – С.21-24.
34. Вахович І.М., Малімон В.В. Фактори розвитку регіонального ринку медичного туризму у розвинених країнах світу // Фінансовий простір. 2012. №3(7). С.38-46.
35. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення. Монографія. – К.: Атіка, 2003. С. 3.
36. Вовк С.В., Данилюк Л.М., Миронов Ю.Б. «Програми охорони здоров'я у туризмі, їх вплив на економіку та здоров'я пацієнтів»/ – Економіка та суспільство. 2023. Вип. 56. – URL: https://tourlib.net/statti_ukr/vovk7.htm
37. Горецька В. Медичний туризм: переваги, недоліки і нові можливості. – 2022. – URL: <https://medicine.rayon.in.ua/topics/529274-medichniy-turizm-perevagi-nedoliki-i-novi-mozhливosti>
38. Гулич О.І. Фінансово-економічні результати функціонування суб'єктів рекреаційного господарства та проблеми реформування галузі / О. І. Гулич // Регіональна економіка. – 2003. – № 1. – С. 233–238.
39. Гуцал Л.А., Долинська О.О. Вплив війни на розвиток медичного туризму в Україні // журнал – «наукові перспективи» 2023 р. – URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-3\(33\)-168-175](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-3(33)-168-175)
40. Духовна О. Що ви чули про медичний туризм в Україні? Юридична газета online. 2021. No 17 (747). URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shcho-vi-chuli-pro-medichniy-turizm-v-ukrayini-.html>

41. Закон України «Про курорти» від 05.10.2000 № 2026-III. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T002026>
42. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 року №324/95-ВР URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.01.24).
43. International Society for Quality Medical Accreditation : website. URL: <https://isqua.org> (accessed August 02, 2024).
44. Карлащук В., Бурцева А. Обстріл лікарні Охматдит: Офіс генпрокурора встановив одного з можливих причетних/ – URL: <https://suspilne.media/kyiv/833019-obstril-likarni-ohmatdit-genprokuratura-vstanovila-odnogo-z-mozlivih-pricetnih/>
45. Карпенко Н. М., Карпенко Ю. В. Регіональні аспекти розвитку лікувально-оздоровчого туризму в умовах модернізації економіки. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. – 2017. № 2. С. 172-179.
46. Кашина Г., Писаренко Н., Піонтковський В. Медичний туризм: пріоритети та перспективи розвитку в Україні. Перспективи та інновації науки. 2023. № 5 (23). С. 32-44.
47. Кифяк В. Ф. Регіональні особливості розвитку медичного туризму. Економічний форум. 2013. № 2. С. 84-89.
48. Кононенко О. журналісти з'ясували, як працює чорний ринок трансплантології в Україні – URL: <https://www.unian.ua/society/10339974-80-tisyach-za-nirku-i-fiktivni-shlyubi-z-inozemcyami-zhurnalisti-z-yasuvali-yak-pracyuye-chorniy-rinok-transplantologiji-v-ukrajini-video.html>
49. Котлярова С.О., Щур А.О., Нестерова А.О., Біляков О.В. Міжнародний медичний туризм: сучасний стан, тенденції розвитку та перспективи для України // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2017. – №1.
50. Малімон В. С. Формування та розвиток регіональних ринків медичного туризму в Україні : автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / В. С. Малімон. – Луцьк, 2013. – 20 с.
51. Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм: теорія та практика: навч. посіб. / М. П. Мальська, О.Ю. Бордун. – К.: «Центр учбової літератури», 2018. – 128 с.
52. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні: від 09 вер. 2013 р. № 787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13iText>
53. Незахищені: чому сурогатне материнство в Україні потребує змін : website. URL: <https://suspilne.media/184971-nezahiseni-comu-surogatne-materinstvo-v-ukraini-potrebue-zmin/> (accessed August 02, 2024).
54. Пашков В.М., Гнедик Є.С. Монографія: правове регулювання медичного туризму в умовах війни в Україні. – 2022. – URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2022/12/Монографія-Пашков-Гнедик_Правове-регулювання-медичного-туризму.pdf
55. Подзіров А. О. Адміністративно – правове забезпечення розвитку медичного туризму в Україні. – 2023 р. – URL: <https://repository.ndipp.gov.ua/handle/765432198/785>
56. Подзіров А., Теремецький В. Правове регулювання медичного туризму в Україні. Актуальні питання вдосконалення судово- експертної та правоохоронної діяльності: збірник матеріалів засідання No 1 постійно діючої Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 24 вер. 2021 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2021. С. 485-488. URL: https://ndekc-kirovograd.org.ua/wpcontent/uploads/2021/11/_24.09.21.pdf page=485
57. Приседська В. Як переживає війну туристична галузь. bbc.com, 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62004034>
58. Про внесення зміни до пункту 18 статті 10¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» щодо надання військовослужбовцям відпусток під час дії воєнного стану: Закон України від 01.12.2022 № 2822-IX URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T222822>

59. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: закон України від 2018, № 28, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>
60. Про затвердження нормативних документів щодо застосування телемедицини у сфері охорони здоров'я: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19 жовт. 2015 р. No 681. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1400-15iText>
61. Романова А.А. Аналіз становлення і розвитку медичного туризму в Україні у контексті світового економічного простору. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2017. № 1. С. 62–68.
62. Сисоєнко І.В. Інститут медичного туризму: історико- правовий екскурс. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 8. С. 596-598.
63. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: Закон України від 16.09.2014 №1678-VII. – URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
64. Хожайнова В. Що таке медичний туризм і чи розвинений він в Україні – 2021 – URL: <https://suspihne.media/140379-termalni-dzerela-tureccini-ta-vodi-karpat-so-take-medicnij-turizm-i-ci-rozvinenij-vin-v-ukraini/>
65. Через війну надходження до держбюджету від тургалузі скоротилися майже на 26%. – website. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/chez-viynu-nadhodzhennya-do-derzhbyudzhetu-vid-turgaluzi-skorotilisya-mayzhe-na-26>.
66. Шульга Д. Д. Інноваційні методи управління ризиками для сталого відновлення туризму після війни / Дар'я Шульга // Стійкість екосистеми суспільного врядування: політика та комунікації : збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих учених / наук. ред. Г. Л. Рябцев, Н. А. Малиш ; Національний університет «Києво-Могилянська академія», Факультет правничих наук, Києво-Могилянська школа врядування імені Андрія Мелешевича. – Київ : НаУКМА, 2024. – С. 84-87.
67. Як працюватиме Національна служба здоров'я України. МОЗ. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/jak-pracjuvatime-nacionalna-sluzhba-zdorovja-ukraini>

ДОДАТКИ

Додаток А

Singapore Medical Tourism Market

З 2023 року по 2033 розмір ринку зростає на 19,7 %.

Джерело : *MRFR Database, Primary Research, Secondary Research, and Analyst Review - website* – URL: <https://www.marketresearchfuture.com/reports/singapore-medical-tourism-market-16181>

Додаток Б

Обов'язкові складники медичного туризму

Джерело: *The Characteristics of a Medical Tourism Facility* - website – URL:
https://www.researchgate.net/figure/The-Characteristics-of-a-Medical-Tourism-Facility_fig5_346573276

Додаток В

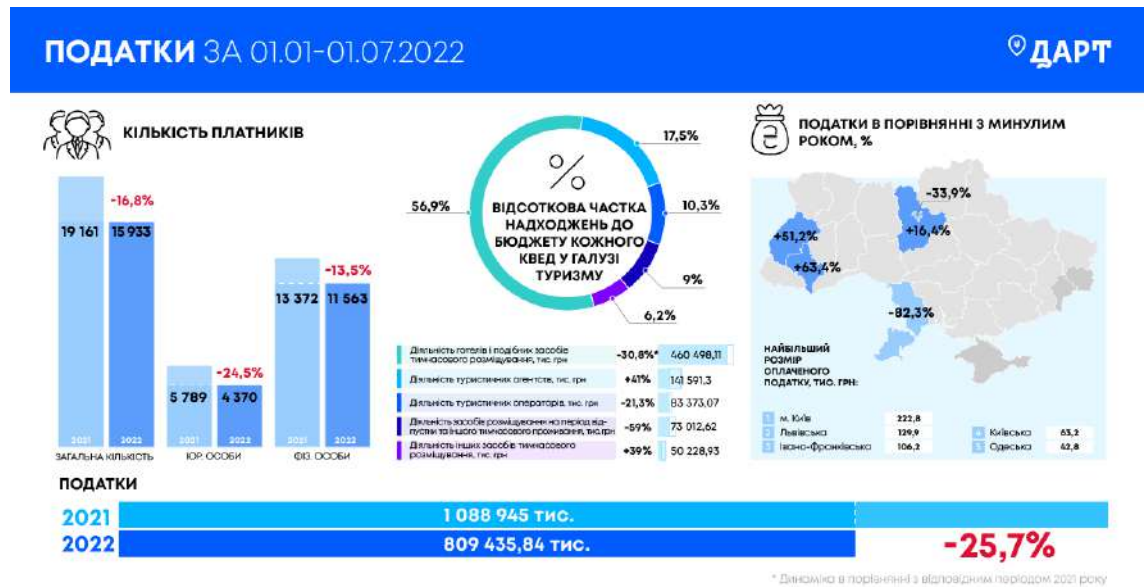
Джерело: Сисоєнко В. , Цимбалюк В. , Тозон М. .Медичний туризм в Україні: проблеми та перспективи – URL: <https://health-ua.com/author/cimbaliuk-vi>

Додаток Г

Джерело: <https://utcc.gov.ua/statystyka/>

Додаток Д

Зміна податків у галузі туризму до та після війни

Джерело: Через війну надходження до держбюджету від тургалузі скоротилися майже на 26%. – website - URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/chez-viynu-nadhodzhennya-do-derzhbyudzhetu-vid-turgaluzi-skorotilisya-mayzhe-na-26>

Додаток Е

Доступ людей із НІЗ до послуг з охорони здоров'я під час війни

Джерело: Більше турбуватись під час війни реально? – URL:

<https://life.pravda.com.ua/health/2022/11/28/251348/>

Додаток Є

* - дані отримано шляхом моніторингу відкритих джерел

Джерело: Скільки вже цивільної інфраструктури зруйнували війська рф?:
<https://www.prostir.ua/?news=skilky-vzhe-tsyvilnoji-infrastruktury-zrujnuvaly-vijska-rf>